TR82 BÖLGESİ
İHRACAT ANALİZİ

T.C. KUZEY ANADOLU KALKINMA AJANSI
NORTH ANATOLIAN DEVELOPMENT AGENCY

Bölgenin Pusulası, Özgün Fikirlerin Referans Noktası

İçindekiler

1 Türkiye İhracatının Genel Görünümü 1

2 TR82 Bölge İhracatının Genel Görünümü 7

2.1 TR82 Bölgesinin Ülkeler Bazında İhracat Değerleri 9

2.2 TR82 Bölgesi İllerinin Ülkeler Bazında İhracat Değerleri 10

2.2.1 Çankırı İli 10

2.2.2 Kastamonu İli 11

2.2.3 Sinop İli 12

2.3 TR82 Bölgesinde Üretilip Bölge Dışında Kayda Giren İhracatın Durumu 12

2.4 Bölgede İhracat Yapan İşletmeler 13

2.4.1 Çankırı İlinde İhracat Yapan İşletmeler 13

2.4.2 Kastamonu İlinde İhracat Yapan İşletmeler 14

2.4.3 Sinop İlinde İhracat Yapan İşletmeler 14

2.5 TR82 Bölgesi Mevcut ve Potansiyel İhraç Ürünleri 15

2.5.1 Çankırı İli 15

2.5.2 Kastamonu İli 17

2.5.3 Sinop İli 21

3 TR82 Bölgesi İhracatının Önündeki Yapısal Sorunlar 24

3.1 TR82 Bölgesinin Erişilebilirlik Problemi 24

3.2 İşletmelerin Ölçeğinin Yetersiz Olması 25

3.3 Nitelikli Personel Eksikliği 26

3.4 İşletmelerin Bilgi Eksikliği 27

3.5 İşletmelerin Ortak Hareket Edememesi 27

3.6 Politika Eksikliği 27

3.7 Bölgesel Olarak İhracatın Önünü Açabilecek Lobi Eksikliği 27

4 İhracatçı İşletmelere Yönelik Mevcut Destek Mekanizmaları 29

4.1 Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi 29

4.2 Yurt Dışı Fuar Katılımı Desteği 29

4.3 Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği 30

4.4 Yurtdışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyeti Desteği 30

4.5 Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality® Desteği 31

4.6 Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Desteği 33

4.7 Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi (UR –GE) Desteği 33

4.8 Mali Destek Programları 34

4.9 Teknik Destek Programları 35

4.10 Güdümlü Proje Desteği 35

4.11 İhracatçı İşletmelere Yönelik Yeni Tasarlanabilecek Destek Mekanizmaları 35

4.11.1 İhracat Destek Merkezi 35

4.11.2 İşletme Koçluğu Desteği 36

5 Çözüm ve Politika Önerileri 40

KAYNAKÇA 44

Tablo 1: Türkiye'nin İhracatında Sektörel Gelişim Kaynak: ITC 5

Tablo 2: Bölgenin Türkiye İhracatı İçerisindeki Konumu ($) Kaynak: TÜİK.....7

Tablo 3: 2015 Yılının İlk 5 Ayı İtibarıyla Bölge İhracatı ($) Kaynak: TÜİK.....7

Tablo 4: Son 13 Yıllık Periyotta TR82 Bölgesi ve Türkiye İhracat Performansı (Bin $) Kaynak: TÜİK.....8

Tablo 5: Kişi Başı İhracat ($) Kaynak: TÜİK 8

Tablo 6: Bölge İllerinin İller Arasında Sıralaması Kaynak: TÜİK 8

Tablo 7: TR82 Bölgesi En Önemli İhracat Partnerleri (Bin $) Kaynak: TÜİK.....9

Tablo 8: Bölge İhracatında Ön Plana Çıkan Ürün Grupları (Bin $) Kaynak: TÜİK.....9

Tablo 9: TR82 Bölgesi Limanları İhracat Verileri (Bin $) Kaynak: TÜİK.....10

Tablo 10: Çankırı İli İhracat Partnerleri (Bin $) Kaynak: TÜİK 11

Tablo 11: Kastamonu İli İhracat Partnerleri (Bin $) Kaynak: TÜİK.....11

Tablo 12: Sinop İli İhracat Partnerleri (Bin $) Kaynak: TÜİK.....12

Tablo 13: Bölge Dışında Kayda Giren İhracatın Durumu ($) Kaynak: İhracatçı Görüşmeleri .13

Tablo 14: Çankırı İhracat Şampiyonları Kaynak: TİM.....13

Tablo 15: Kastamonu İhracat Şampiyonları Kaynak: TİM 14

Tablo 16: Sinop İhracat Şampiyonları Kaynak: TİM.....14

Tablo 17: Çankırı'dan İhracatı Gerçekleşen Ürün Grupları (Bin $) Kaynak: TÜİK 16

Tablo 18: Kastamonu'dan İhracatı Gerçekleşen Ürün Grupları (Bin $) Kaynak: TÜİK.....18

Tablo 19: Sinop'tan İhracatı Gerçekleşen Ürün Grupları (Bin $) Kaynak: TÜİK.....22

Şekil 1: İhracat Otoyol İlişkisi Kaynak:TR52 Konya-Karaman Bölgesinin İhracat Yapısı, MEVKA 24

Grafik 1: İhracattaki Gelişim Trendi Kaynak: TÜİK 3

Grafik 2: Türkiye'nin En Önemli İhracat Partnerleri Kaynak: TÜİK 3

Grafik 3: Kıtalar Ölçeğinde İhracatın Gelişimi Kaynak: TÜİK 4

Grafik 4: Türkiye'nin Hizmetler ve İmalat Alanındaki Dış Ticaret Dengesi Kaynak: ITC 4

Grafik 5: Türkiye İhracatının Sektörel Dağılımı Kaynak: ITC 5

1 Türkiye İhracatının Genel Görünümü

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk yıllarında İzmir İktisat Kongresi ile tohumları atılan ekonomi gelişim modellerinin tasarlanmasına yönelik çalışmalar günümüze kadar çeşitli aşamalardan geçmiştir. Yakın dönemde 2000 yılında uygulamaya konulan Komşu ve Çevre Ülkeler Stratejisi ve Stratejik Plan ile yeni pazarlara girme hedefleri belirlenmiş, 2004 – 2006 İhracat Stratejik Planı'nda yer alan 75 milyar $'lık hedefi 2006 yılı sonunda 86 milyar $ ile geçilmiş, 2007 yılında Türkiye'nin ihracatı 100 milyar $ seviyesini aşmıştır.

Türkiye'nin ihracat hedefleri 2000'li yıllardan bu yana başta DPT tarafından hazırlanan 9. Kalkınma Planı, Dış Ticaret Özel İhtisas Komisyonu, DTM Stratejik Planı ve DTM tarafından hazırlanan İhracat Stratejik Planı'nda yer almış ancak ilk kez 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ile 500 milyar $ gibi somut makro hedefler ile uzun soluklu bir strateji yaratılmıştır. 2010 yılında tasarlanan ve "Sürdürülebilir İhracat Artışının Sağlanması" vizyonunu içeren "2023 İhracat Stratejisi" ile 2023 yılındaki ihracatın 500 milyar $'a ulaşarak Türkiye'nin dünya ihracatından aldığı payın % 1,5'e yükselmesi ve dünyanın ilk 10 ekonomisi içerisinde yer alması hedeflenmektedir.

2023 İhracat Stratejisi'nde yer alan 4 "İ" ile isabet 500 milyar $, istikbal 2023, istikamet tüm dünya ülkelerine ihracat yapabilmek ve ilelebet ihracat modelini uygulamayı hedeflemektedir.

Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) işbirliği içerisinde hazırlanan 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı 9 eylem alanı için belirlenen 19 stratejik hedef ve bu hedeflere ulaşmak için benimsenen 72 adet eylemi içermektedir. Stratejik planda 2009 – 2013 yılları atılım, 2013 – 2018 yılları yatırım, 2018 – 2023 yılları ise liderlik hedeflerini kapsamaktadır.

2014 – 2018 yıllarını içeren 10. Kalkınma Planı'nda ise ihracat hedeflerine paralel olarak 2018 yılında ihracatın 277 milyar $'a ulaşması ve dünya pazarında % 1,25 pay alması hedeflenmektedir. İhracatın yaratacağı olumlu etki ile yıllık %5,5 ortalama büyüme, GSYİH'nin 1,3 trilyon $'a ve kişi başı gelirin 16 bin $'a yükselmesi, 4 milyon yeni iş ortamının yaratılması ve işsizliğin % 7,2'ye düşürülmesi gibi hedefler yer almaktadır. Yine 2023 yılında 20 bin Türk markası hedeflenmektedir. Strateji ile ihracatın ithalatı karşılama oranının % 80 olması, 10 – 25 milyar $ arasında ihracat yapılan ülke sayısının 8'e yükselmesi, 25 milyar $ üzerinde ihracat yapılan ülke sayısının 4 olması hedeflenmektedir.

İhracat Stratejisi'nde 3 önemli konu belirtilmektedir: rekabet gücünü arttırmak, istihdamı arttırmak ve bölgesel gelişimi temin etmek. Strateji ile 2023 yılında Polonya'ya ihracat yapar gibi Yeni Zelanda'ya ihracat yapmanın yollarının açılması hedeflenmektedir.

1929 yılında ilk olarak uygulanmaya başlanan gümrük tarifesi ile ihracat çalışmaları hızlanan Türkiye'de 1960'lı yıllara kadar tarım ağırlıklı ihracat gerçekleştirilmiştir. 1961 – 1980 yıllarında ise planlı ekonomi dönemine geçiş sergilenmiş, bu dönemde gerçekleşen 1974 petrol krizi ile dış ticaret hadleri büyük kesintilere uğramıştır. 1980 yılında ise ihracata dayalı büyüme modellerinin ülkede geliştirilmesiyle birlikte dış ticarette büyük atılımlar gerçekleştirilmiştir. 1923 yılında 50,8 milyon $ olan ihracat 1973 yılında ilk kez 1 milyar $'ı geçmiş ve 1980 yılında 2,9 milyar $ olan ihracat 2014 yılı sonunda 157,6 milyar $ rakamına ulaşarak toplamda 54 kat artış meydana gelmiştir.

1980 yılı öncesine kadar tarım ağırlıklı ihracat gerçekleşirken günümüzde sanayi ürünlerinin ihracata katkısının % 95,6 olduğu görülmektedir. Özellikle 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği ile Türkiye Avrupa Birliği'nin ortak ticaret politikasını üstlenmiş, bu çerçevede taraflar arasında sanayi ürünleri ticaretinde gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları kaldırılmış ve Türkiye üçüncü ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulamaya başlamıştır. Gümrük Birliği Türk ihracatı açısından dönüm noktalarından biri olup, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yönelik ihracatında önemli artışlar elde edilmesine olanak sağlamıştır.

İhracatın geliştirilmesine yönelik olarak stratejide bazı önermeler yer almaktadır. İhracata yönelik destekleme modelinin sektörel yapı yanında bölgesel kriterler de göze alınarak farklılaştırılması, çevre ve komşu ülkelere yönelik dış ticaret politikaların üretilmesi, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Rusya ile ticareti kolaylaştırıcı serbest ticaret anlaşmalarının imzalanması stratejide belirttiği hususlar arasında yer almaktadır. KOBİ'ler için aktif pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi ve Türk Ticaret Merkezleri'nin kurulması 500 milyar $'lık ihracat hedeflerini gerçekleştirmede önemli rol oynayabilir.

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) alınan veriler çerçevesinde Türkiye'nin 2009 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında ihracatında hızlı toparlanma olduğu görülmektedir. 2010 – 2012 yılları arasında yaşanan yaklaşık 40 milyar $ ihracat artışı Türkiye'nin 2023 Stratejisi için umut vadetmiş, ancak ülke ve dünya genelinde yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmelerden ötürü 2013 yılında ihracatın yatay seyir izlemesi engellenememiştir. 2014 yılı sonunda %3,7'lik artış ile 157,6 milyar $ ihracat gerçekleştirilmiştir.

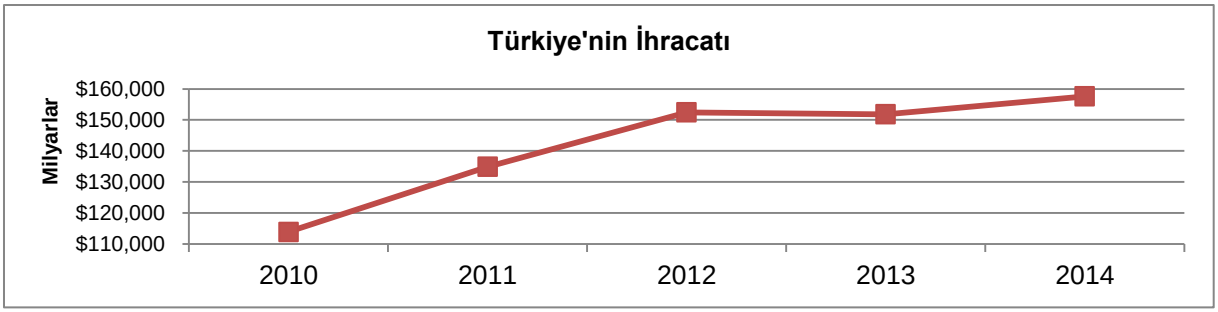

Grafik 1: İhracattaki Gelişim Trendi **Kaynak: TÜİK**

Türkiye'nin en büyük dış ticaret partnerlerinden biri olan Almanya ile ihracatta son yıllarda önemli pozitif gelişmeler yaşanırken, Almanya Türkiye'nin en fazla ihracat gerçekleştirdiği ülke konumunu devam ettirmektedir. En fazla ihracat gerçekleştirilen 6 ülke incelendiğinde bu ülkelerden 4'ünün Avrupa Birliği üyesi olması, Türkiye'nin üyesi olduğu Gümrük Birliği anlaşmasının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Irak'ta son 10 yılı aşkın süredir siyasi belirsizliğe rağmen inşaat sektöründe ve diğer imalat alanlarında Türkiye'nin ülkeye önemli büyüklükteki ihracatı devam etmektedir. Son olarak, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonrası Avrupa Birliği'nin ve Rusya'nın karşılıklı olarak uyguladıkları ambargo Türkiye – Rusya ihracat ilişkilerine olumlu olarak yansımış, son yıllarda Rusya'ya olan ihracatta hızlı gelişmeler görülmüştür.

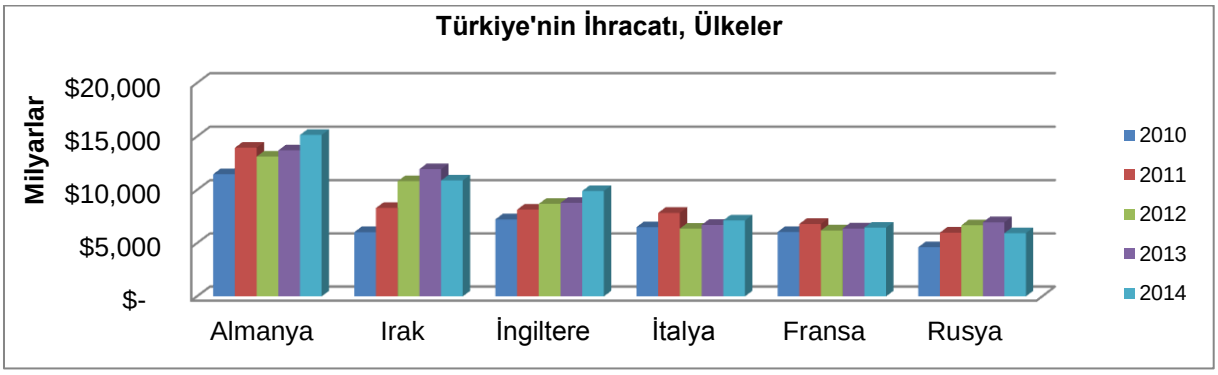

Grafik 2: Türkiye'nin En Önemli İhracat Partnerleri **Kaynak: TÜİK**

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ihracatı 2012'den itibaren artış göstermektedir. 2012 yılında 59,3 milyar $ olan AB'ye ihracat, 2014 yılı sonunda %13 artış ile 68,5 milyar $'a ulaşmıştır. AB ile olan ticari ilişkilerde Almanya ön plana çıkmakta olup, AB ülkelerine olan ihracatın yaklaşık %22'si bu ülke ile gerçekleştirilmektedir. Türkiye AB dışında yine Avrupa'da olup Birliğe dahil olmayan ülkeler ile ihracatı yoğun bir şekilde devam ettirmektedir. Son yıllarda Asya ülkeleri ile dış ticaret hızlı bir şekilde geliştirilmiş ve 2012 yılında 10 milyar $ barajı aşılmıştır. Grafikte

dikkat edilmesi gereken nokta, Türkiye'nin Okyanusya, Avustralya, Güney ve Orta Amerika ile Karayipler bölgelerine ihracatı diğer bölgelere kıyasla oldukça düşük kalmaktadır.

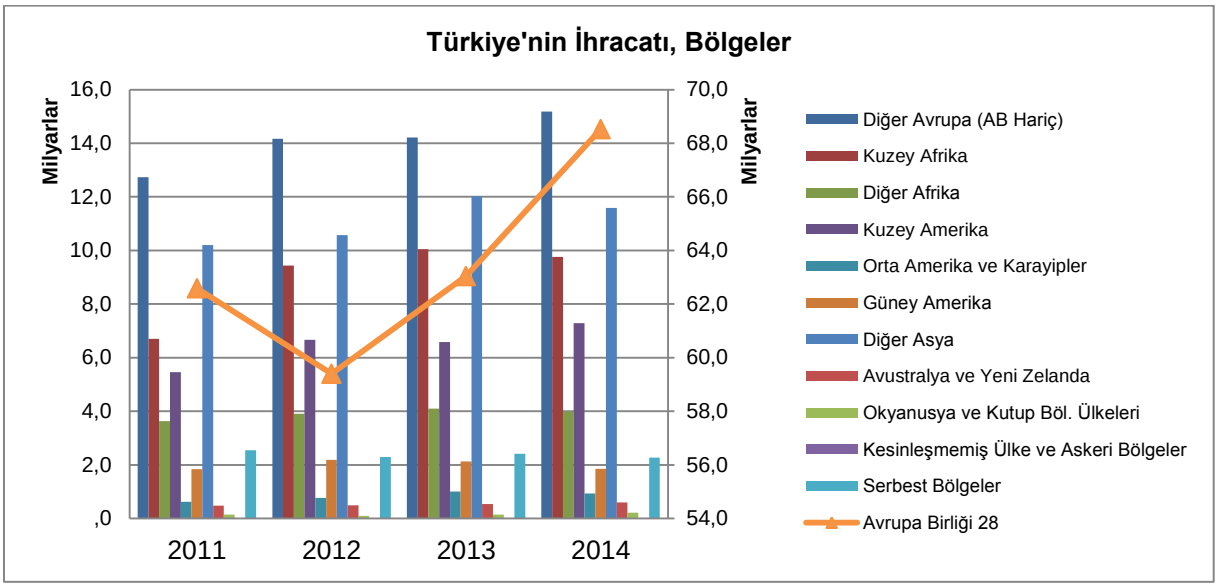

Grafik 3: Kıtalar Ölçeğinde İhracatın Gelişimi Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin ihracatının ülke Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'na (GSYİH) göre kıyaslandığında imalat alanında ihracat ülke GSYİH'nin ortalama %18,5'ini oluşturmaktadır. Yıllara göre bakıldığında bu alanda ülke performansı başarılı olsa da ithalat rakamlarının ihracata kıyasla yüksek olmasından ötürü dış ticaret açığı olumsuz etkilenmektedir. Hizmet sektöründe ise ihracat ülke GSYİH'nin %5,8'ini oluşturmakta olup, bu alanda ihracat dış ticaret açığının kapanmasına önemli katkı sağlamaktadır.

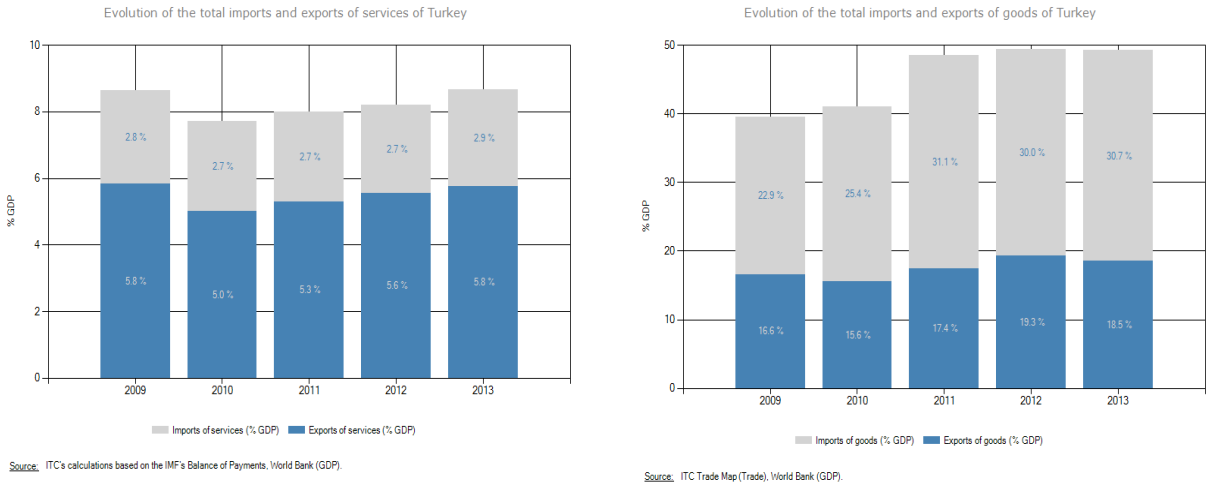

Grafik 4: Türkiye'nin Hizmetler ve İmalat Alanındaki Dış Ticaret Dengesi Kaynak: ITC

2009 – 2013 yılları arasında Türkiye ihracatının sektörel gelişimi incelendiğinde deri ürünlerinin %24 oranında büyüyerek bu alanda ilk sırada olduğu görülmektedir. Deri ürünleri ihracatı son 5 yılda genel olarak Rusya ve İtalya'ya gerçekleştirilirken, Almanya ve Irak da yine önemli ithalatçılar arasında yer almaktadır. Çeşitli imalat ürünleri, mineraller, işlenmiş gıda, ağaç ürünleri ve kimyasallar ihracatında Türkiye'nin son 5 yılda yakaladığı %15 ve üzeri büyüme ülkenin 2023 ihracat hedefini gerçekleştirmesi açısından önemli olup, ithalatçı ülkelerde ilk üç sıralamasının 5 yıl içerisinde değişmesi de pazarın oldukça hareketli olduğunu göstermektedir.

Sektör	Sektör İhracatında Büyüme (2009-2013)	İlk 3 İthalatçının İhracattaki Payı		İlk 3 İthalatçı Ülke	
		2009	2013	2009	2013
Deri Ürünleri	24.1 %	28.2 %	31.8 %	Rusya, İtalya, Almanya	Rusya, Irak, İtalya
Çeşitli İmalat Ürünleri	18.5 %	22.6 %	33.9 %	BAE, Almanya, Irak	BAE, Irak, Almanya
Mineraller	16.8 %	29.9 %	40.6 %	Çin, Diğer, İtalya	Çin, Mısır, BAE
İşlenmiş Gıda	16.6 %	32.5 %	39.0 %	Irak, Almanya, ABD	Irak, Almanya, Suriye
Ağaç Ürünleri	15.6 %	27.0 %	32.9 %	İran, Irak, Azerbaycan	Irak, İran, Azerbaycan
Kimyasallar	15.0 %	19.2 %	21.4 %	Almanya, Irak, Rusya	Irak, Almanya, Rusya

Tablo 1: Türkiye'nin İhracatında Sektörel Gelişim Kaynak: ITC

Uluslararası Ticaret Merkezi(ITC)'nin raporuna göre Türkiye'nin ihracatında en büyük kalemleri temel imalat ürünleri, taşımacılık ekipmanları, giyim, tekstil ve kimyasallar olarak ön plana çıkmaktadır.

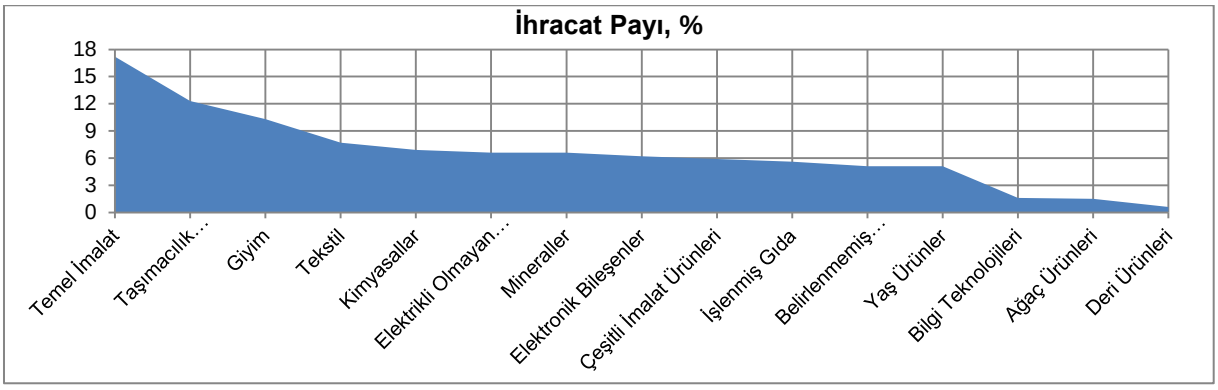

Grafik 5: Türkiye İhracatının Sektörel Dağılımı Kaynak: ITC

ITC'nin raporunda Türkiye'nin 2014 yılında ürün ve ülke performansı incelenmiş, sektörlerin ve ülkelerin ithalat talebinin Türkiye tarafından nasıl karşılandığı grafikler ile analiz edilmiştir. Almanya ve İngiltere'nin ithalat talebinin üzerinde Türkiye'nin ülkeye ihracatının görüldüğü, ancak Irak gibi ithalat talebinin %15 üzerinde artan ülkelerde Türkiye'nin ihracatının %7

civarında kaldığı da belirtilmektedir. Rapora göre Türkiye'nin, ve özellikle TR82 Bölgesi'nde faaliyet gösteren işletmelerin, Suudi Arabistan, Irak, Azerbaycan ve Rusya pazarlarına daha fazla odaklanması gerekmektedir. Sektörler olarak ise TR82 Bölgesi'nde imalatı gerçekleştirilen aşağıdaki ürünlerin ihracat çalışmalarına ağırlık verilmesi ülke ihracatına önemli katkılar sağlayabilir;

- Yenilebilir meyve, sebze ve kuruyemiş
- Demir ve çelik ürünleri
- Alüminyum ürünleri
- Tuz, toprak, taş ürünleri
- Tekstil ürünleri

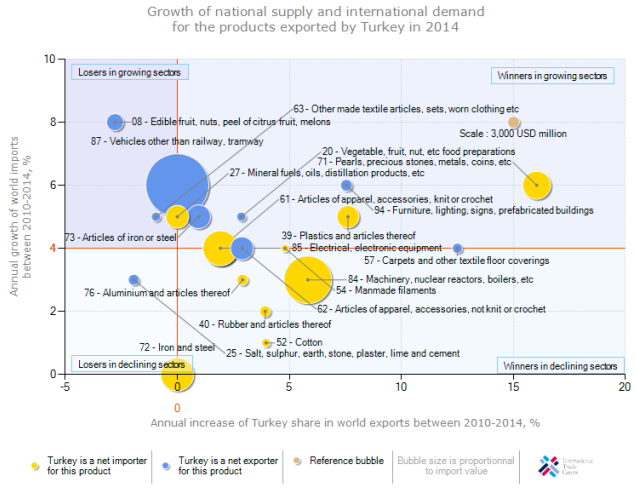

Şekil 1: Türkiye'nin İhraç Ettiği Ürünlerin Arzı ve Uluslararası Talep

Kaynak: ITC

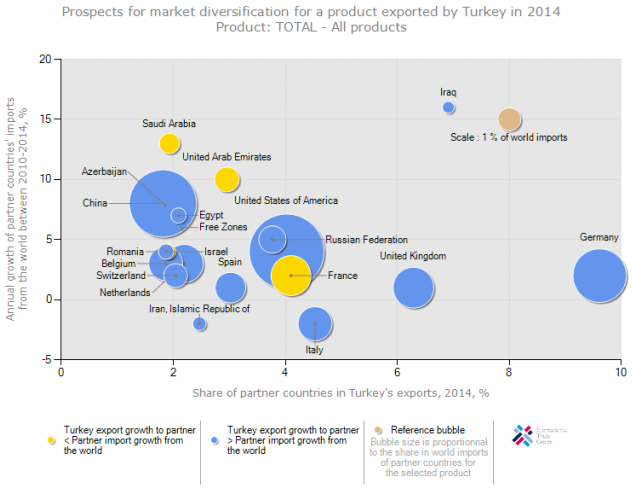

Şekil 2: Türkiye'nin İhraç Ürünleri İçin Pazar Çeşitlendirme Projeksiyonu

Kaynak: ITC

2 TR82 Bölge İhracatının Genel Görünümü

2010-2014 yıllarını kapsayan son 5 yıllık periyotta iller bazında ve bölgesel olarak Türkiye içerisinde ihracat tutarı açısından değerlendirildiğinde TR82 bölgesinin ülkemiz ihracatı içerisindeki yeri ve öneminin çok fazla değişiklik arz etmediği ve bölge bazında genellikle sondan ikinci sırada bulunarak sadece Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerini kapsayan TRA1 bölgesini geride bıraktığı görülmektedir. Sadece 2013 yılında TRA1 bölgesi ile birlikte Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerini kapsayan TRA2 bölgesini de geride bırakmayı başaran bölge ihracatının ülkemiz ihracatı içerisindeki payı yıllar içerisinde %0,05-0,15 bandında yer almaktadır.

	2010	2011	2012	2013	2014
Kastamonu	7.117.531	29.209.732	30.383.392	129.425.028	69.255.213
Çankırı	23.254.423	38.946.897	50.905.442	61.258.549	43.456.693
Sinop	29.085.665	25.436.004	27.292.393	31.313.777	25.828.800
TR82	59.457.619	93.592.633	108.581.227	221.997.354	138.540.706
Türkiye	113.883.219.184	134.906.868.830	152.461.736.556	151.802.637.087	157.614.412.376
TR82/TR	%0,05	%0,07	%0,07	%0,15	%0.09
TR Sıralama	25.	25.	25.	24.	25.

Tablo 2: Bölgenin Türkiye İhracatı İçerisindeki Konumu ($) **Kaynak: TÜİK**

Yıllar bazında bölgenin toplam ihracat rakamları incelendiğinde yapılan ihracatın önemli dalgalanmalar gösterdiği görülmektedir. Bu dalgalanmanın özellikle Kastamonu ihracat rakamlarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Görece Çankırı ve Sinop illerinin daha istikrarlı ihracat rakamlarına sahip olduğu söylenebilir.

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs
Kastamonu	4.096.014	3.078.461	5.269.105	4.377.638	2.243.924
Çankırı	7.421.919	5.968.287	5.392.494	5.805.372	3.999.832
Sinop	1.172.947	860.245	1.189.166	894.527	1.658.337
TR82	12.690.880	9.906.993	11.850.765	11.077.537	7.902.093
Türkiye	61.557.413.201				

Tablo 3: 2015 Yılının İlk 5 Ayı İtibarıyla Bölge İhracatı ($) **Kaynak: TÜİK**

2015 yılı verilerini incelediğimizde Ocak-Mayıs ayları arasında toplam 53,4 milyon TL tutarında ihracat gerçekleşmiş olup, yılın geri kalanında da benzer bir trendin devamı halinde önceki yıllar ile benzeşen bir tablo elde edileceği görülmektedir.

Yıllar	Kastamonu	Çankırı	Sinop	TR82	Türkiye
2002	20.2	1.2	3.7	25.1	36,059.1
2003	19.0	0.9	3.6	23.5	47,252.8
2004	28.9	1.1	8.4	38.3	63,167.2
2005	53.9	3.5	11.3	68.6	73,476.4
2006	59.4	4.3	12.3	76.0	85,534.7
2007	114.5	6.1	17.9	138.5	107,271.7
2008	260.4	14.2	16.4	291.0	132,027.2
2009	82.7	18.3	20.1	121.2	102,142.6
2010	7.1	23.3	29.1	59.5	113,883.2
2011	29.2	38.9	25.4	93.6	134,906.9
2012	30.4	50.9	27.3	108.6	152,461.7
2013	129.4	61.3	31.3	222	151,802.6
2014	43.5	69.3	25.8	138.6	157,614.4

Tablo 4: Son 13 Yıllık Periyotta TR82 Bölgesi ve Türkiye İhracat Performansı (Bin $) **Kaynak: TÜİK**

2002-2013 yılları arasında gerçekleşen ihracat rakamlarını incelediğimizde son 13 yıllık periyotta bölgemizin ihracat konusunda önemli bir mesafe yol aldığını söylemek mümkündür. 2014 itibarıyla 2002 yılına göre ihracat Türkiye genelinde 4.4 kat artmasına karşılık, bölgede 5.5 kat artarak Türkiye ortalamasının üzerinde bir performans sergilenmiştir. İl bazında ise ihracatta en yüksek artışı 58 kat ile Çankırı gerçekleştirirken, Sinop ihracatında 7.6 kat artış, Kastamonu ihracatında ise 2.2 kat artış meydana gelmiştir.

	2010	2011	2012	2013
TR82	80	126	146	291
Türkiye	1545	1805	2016	1980
TR Sıralama	25.	24.	23.	20.

Tablo 5: Kişi Başı İhracat ($) **Kaynak: TÜİK**

2010-2013 yılları arasında bölgemizde kişi başına düşen ihracat rakamları incelendiğinde ülkemizin çok gerisinde olduğu görülmektedir. Son yıllarda bu konuda iyileşmeler görülmektedir.

	2010	2011	2012	2013
Kastamonu	74	65	63	43
Çankırı	59	53	46	47
Sinop	56	58	58	60

Tablo 6: Bölge İllerinin İller Arasında Sıralaması **Kaynak: TÜİK**

Kişi başına düşen ihracat rakamlarına iller bazında baktığımızda 2010-2013 yılları arasında Çankırı'nın görece diğer illere oranla daha istikrarlı bir seyre sahip olduğunu ve sıralama olarak mesafe kaydettiğini söyleyebiliriz. Kastamonu'nun ise ihracatta yaşadığı dalgalanmanın tabloya yansımasını görmek mümkündür.

2.1 TR82 Bölgesinin Ülkeler Bazında İhracat Değerleri

Bölgemizin yıllar içerisinde hangi ülkeler ile hangi ürün grupları bazında ikili ticareti geliştirdiği konusu ilerleyen süreçlerde yapılabilecek politikalar açısından önem arz etmektedir. Aşağıdaki tabloda bölgemizin 2010-2014 yılları arasında yıllar bazında gerçekleştirdiği ihracat içerisinde hangi ülkelerin önde olduğu görülebilmektedir.

2010		2011		2012		2013		2014	
Ukrayna	18.065	İtalya	15.449	İtalya	16.596	Çin	86.075	Angola	24.137
Güney Kore	3.152	Ukrayna	12.680	Belçika	15.858	Angola	20.856	Almanya	17.370
Endonezya	2.793	Belçika	9.542	Ukrayna	8.038	İtalya	11.350	İtalya	9.781
Çin	2.627	Çin	6.884	Angola	8.004	Ukrayna	8.613	İran	5.560
İtalya	1.977	Angola	4.566	İran	6.858	Belçika	7.933	Irak	4.665
TR82 (%)	%48		%52,5		%51		%61		%44

Tablo 7: TR82 Bölgesi En Önemli İhracat Partnerleri (Bin $) Kaynak: TÜİK

TR82 Bölgesi olarak son 5 yıllık periyotta İtalya her yıl en fazla ihracat gerçekleştirilen ilk beş ülke arasında yer almıştır. İtalya'yı Ukrayna, Angola ve Çin izlemektedir. İhracat yapılan ilk beş ülkenin toplam içerisindeki payı yıllar bazında %44-61 aralığında değişmektedir.

2010		2011		2012		2013		2014	
Yenilen meyvalar ve yenilen sert kabuklu meyvalar	19.547	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	16.885	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	17.876	Metal cevherleri, cüruf ve kül	92.426	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	40.294
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	11.690	Yenilen meyvalar ve yenilen sert kabuklu meyvalar	14.392	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	15.839	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	36.449	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	17.308
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday glüteni	7.363	Metal cevherleri, cüruf ve kül	13.719	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	13.252	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	23.075	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	15.826
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	5.424	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	10.456	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	11.923	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	15.121	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	11.462
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	2.283	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	9.509	Yenilen meyvalar ve yenilen sert kabuklu meyvalar	8.474	Yenilen meyvalar ve yenilen sert kabuklu meyvalar	10.343	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	8.015

Tablo 8: Bölge İhracatında Ön Plana Çıkan Ürün Grupları (Bin $) Kaynak: TÜİK

Görüldüğü üzere bölgemizin ihracatı tarımsal ürünler ile doğal kaynakların ihracı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu ürünlerin yanında konfeksiyon ürünleri ve bir takım mekanik cihaz ve aksamının da ihracatı görülmektedir.

Bilindiği üzere, bölgemizde İnebolu ve Sinop limanları gümrük işlemleri için kullanılabilir durumdadır. Ancak, 2012 yılına kadar İnebolu Limanı'nın, 2012 yılından sonra da Sinop limanının gümrük işlemlerine kapalı olduğu görülmektedir.

	2010	2011	2012	2013	2014
İnebolu Limanı	-	-	-	13.740	4.818
Sinop Limanı	8.409	40.656	-	-	-

Tablo 9: TR82 Bölgesi Limanları İhracat Verileri (Bin $) **Kaynak: TÜİK**

Sinop Limanı'ndan 2010 ve 2011 yılında yapılan ihracatın önemli bir kısmının 84 nolu "Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları" fasılından yapıldığı, İnebolu Limanı'ndan ise 2013 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilen ihracatın ise önemli bir kısmı 44 nolu "Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü" ve 26 nolu "Metal cevherleri, cüruf ve kül" fasıllarından gerçekleştiğini görmekteyiz.

2015 yılı içerisinde Ocak-Mayıs ayı itibarıyla İnebolu Limanı'ndan 59.792 $'lik ihracat gerçekleşmiştir. 2010-2014 yılları arasındaki duruma baktığımızda bölgemizden yapılan ihracatın önemli bir kısmı bölgemizdeki limanlardan gerçekleşmemektedir. İnebolu limanından yapılan ihracatın önemli bir kısmı Ukrayna, Rusya, Azerbaycan ve Çin Halk Cumhuriyetine gerçekleştirilirken, Sinop Limanı'ndan ise Norveç ve Romanya'ya yapılan ihracat kayda değer görülmüştür.

2.2 TR82 Bölgesi İllerinin Ülkeler Bazında İhracat Değerleri

TR82 Bölgesi illerinin ülkeler bazında ihracat verileri il bazında incelenmiş ve önemli ihracat partnerlerimiz ile ilgili detaylı veriler sunulmuştur.

2.2.1 Çankırı İli

Çankırı'nın ülke olarak ihracat partnerlerine baktığımızda özellikle Afrika, Ortadoğu ve Güney Asya ülkelerine istikrarlı bir şekilde ihracat yapıldığı görülmektedir. Çankırı ilinden ihraç edilen ürünlerin en başında makarna gelmesi bu durumu açıklar niteliktedir. Bahse konu ülkelerin ekonomik durumu ve makarnanın ucuz bir gıda ürünü olması birincil tüketim ürünü olarak bu

ülkelerin pazarında yer almasını sağlamıştır. Yıllar bazında ihracat yapılan ilk 10 ülkenin payı % 62-74 aralığında bulunmaktadır. Bu durum bize Çankırı'nın ihracatını farklı ülkelere çeşitlendirebildiğini göstermektedir. Ancak, siyasi ve ekonomik belirsizliği yoğun olabilecek ülkeler ile ticaretin yoğunluğu göze çarpmaktadır. Ürün kalitesindeki iyileştirmeler ile daha güvenilir pazarlara da hitap etmek gerekebilir.

2010		2011		2012		2013		2014	
Ülke adı	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**
Endonezya	2.778	İtalya	6.522	İtalya	10.163	Angola	20.796	Angola	24.113
Mısır	1.753	Angola	4.566	Angola	8.004	Benin	4.190	İran	4.976
Angola	1.746	Filipinler	2.781	İran	4.495	Madagaskar	3.595	Cibuti	4.397
Filipinler	1.647	Endonezya	2.481	Madagaskar	3.851	İran	3.483	Madagaskar	3.695
Benin	1.320	Benin	2.016	Irak	2.200	Cibuti	3.190	Suriye	3.398
Yemen	1.207	Irak	1.927	Yemen	1.929	Kamerun	2.048	Benin	3.259
Kongo	1.093	Madagaskar	1.796	Gambiya	1.867	Gambiya	1.754	BAE	2.992
İsrail	1.045	Yemen	1.648	Arnavutluk	1.450	Yemen	1.504	Irak	1.819
BAE	976	G.Afrika Cumhuriyeti	1.537	Kamerun	1.235	Azerbaycan	1.479	Suudi Arabistan	1.577
Arnavutluk	866	BAE	1.202	Endonezya	1.181	Moritanya	1.297	Kamerun	1.465
TOPLAM	**23.254**	**TOPLAM**	**38.947**	**TOPLAM**	**50.905**	**TOPLAM**	**61.259**	**TOPLAM**	**69.255**
Pay (%)	**62**	**Pay (%)**	**68**	**Pay (%)**	**71**	**Pay (%)**	**71**	**Pay (%)**	**74**

Tablo 10: Çankırı İli İhracat Partnerleri (Bin $) **Kaynak: TÜİK**

2.2.2 Kastamonu İli

Kastamonu'nun ülke olarak ihracat partnerlerine baktığımızda İtalya, Irak ve Çin'in düzenli olarak yer aldığını görmekteyiz. Farklı coğrafyalara ürün gönderebilen Kastamonu'nun ilk 10 sıradaki ihracat partnerlerine aşırı bağlı olması önemli bir risk olarak görünmektedir.

2010		2011		2012		2013		2014	
Ülke adı	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**
İtalya	1.973	Belçika	9.509	Belçika	15.839	Çin	85.783	Almanya	13.542
Çin	1.874	İtalya	8.907	İtalya	6.431	İtalya	11.321	İtalya	9.751
İngiltere	1.159	Çin	6.120	İran	1.896	Belçika	7.933	Irak	2.358
İran	667	İngiltere	1.267	İngiltere	1.394	Rusya Federasyonu	3.794	Rusya Federasyonu	2.157
Irak	535	İran	1.245	Azerbaycan	1.194	Almanya	3.685	Çin	2.118
Hindistan	281	Irak	681	Irak	1.072	Fransa	2.395	Fransa	1.853
Bulgaristan	131	Bulgaristan	444	Çin	702	İspanya	2.281	İsviçre	1.556
Avusturya	88	Romanya	185	Avusturya	368	Irak	1.722	Avustralya	1.448
Fransa	67	Avusturya	174	Hindistan	319	İsviçre	1.539	İsveç	1.329
Antalya Serbest Bölgesi	53	Hindistan	119	İspanya	206	İsveç	1.336	Azerbaycan	838
TOPLAM	**7.118**	**TOPLAM**	**29.210**	**TOPLAM**	**30.383**	**TOPLAM**	**129.425**	**TOPLAM**	**43.457**
Pay (%)	**96**	**Pay (%)**	**98**	**Pay (%)**	**97**	**Pay (%)**	**94**	**Pay (%)**	**85**

Tablo 11: Kastamonu İli İhracat Partnerleri (Bin $) **Kaynak: TÜİK**

2.2.3 Sinop İli

Sinop'un ülke olarak ihracat partnerlerini incelediğimizde Ukrayna, Güney Kore, Japonya ve Rusya Federasyonu'nun düzenli olarak yer aldığını görmekteyiz. Son birkaç yılda yaşanan politik belirsizliğin Ukrayna ile olan ticari ilişkilerin zayıflamasına neden olduğu görülmektedir. Özellikle, politik ve ekonomik belirsizliği düşük olan pazarlara girişin riski düşüreceği görülmektedir. Son yıllara kadar genel olarak Karadeniz ülkelerine yoğun ticari ilişki içerisinde olan Sinop, son iki yılda Almanya ve Birleşik Krallık gibi Avrupa Birliği üyesi ülkelerine ihracatını arttırmayı başarmıştır. Özellikle tekstil sektöründe son yıllarda yaşanan gelişmeler neticesinde Avrupa'daki büyük giyim işletmelerine ihracat gerçekleştirilmektedir. Japonya ve Güney Kore'ye yönelik deniz salyangozu ihracatında son yıllarda azalma gözlenmektedir.

2010		2011		2012		2013		2014	
Ülke adı	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**	**Ülke adı**	**İhracat Dolar**
Ukrayna	18.054	Ukrayna	12.500	Ukrayna	7.722	Ukrayna	8.199	Almanya	3.392
Güney Kore	3.065	Güney Kore	3.647	Güney Kore	4.442	Güney Kore	4.137	İngiltere	2.528
Japonya	1.357	Gürcistan	1.569	Gürcistan	2.709	Japonya	3.475	Güney Kore	2.418
Moldova	1.018	Moldova	1.385	Japonya	2.512	Gürcistan	2.262	Japonya	1.913
Gürcistan	985	Japonya	807	Moldova	1.167	İngiltere	1.720	Gürcistan	1.759
Çin	753	Çin	764	Azerbaycan	897	Almanya	1.652	Ukrayna	1.648
Polonya	590	Rusya Federasyonu	732	Tayvan	810	Azerbaycan	1.457	Rusya Federasyonu	1.556
Rusya Federasyonu	589	Irak	701	Irak	747	Moldova	1.239	Tayvan	1.532
Çek Cumhuriyeti	569	Tayvan	617	Rusya Federasyonu	745	Tayvan	918	Azerbaycan	1.335
Tayvan	536	Azerbaycan	470	Romanya	617	Rusya Federasyonu	823	İrlanda	1.131
TOPLAM	**29.086**	**TOPLAM**	**25.436**	**TOPLAM**	**27.292**	**TOPLAM**	**31.314**	**TOPLAM**	**25.829**
Pay (%)	**95**	**Pay (%)**	**91**	**Pay (%)**	**82**	**Pay (%)**	**83**	**Pay (%)**	**74**

Tablo 12: Sinop İli İhracat Partnerleri (Bin $) **Kaynak: TÜİK**

2.3 TR82 Bölgesinde Üretilip Bölge Dışında Kayda Giren İhracatın Durumu

Bilindiği üzere TÜİK'in illere göre dış ticaret istatistikleri, girişimlerin merkez adresleri için Gelir İdaresi Başkanlığı sicil kayıtları esas alınarak hesaplanmaktadır. Ana veri kaynağı olarak gümrük beyannameleri kullanılmaktadır. Bu bağlamda girişim merkezleri illerimizde olmayan işletmelerimizin ihracat rakamları illerimizin ihracat rakamlarına yansımamaktadır. Bu bölümde işletmeler ile yapılan ikili görüşmelerde işletmelerin beyanları üzerinden bölgemizde üretimi gerçekleşip ihracatı bölge dışındaki girişim merkezleri üzerinden gerçekleşen ihracat rakamları incelenmiştir. İşletmelerin ilettiği bilgilerin ticari bilgi olması nedeniyle ihracat rakamları il bazında toplam olarak verilmiştir.

İller	Yıllık Ortalama Tutar ($)
Çankırı	36.000.000
Kastamonu	22.000.000
Sinop	18.000.000
TR82 Bölgesi Toplamı	76.000.000

Tablo 13: Bölge Dışında Kayda Giren İhracatın Durumu ($) **Kaynak: İhracatçı Görüşmeleri**

Görüldüğü üzere bölgenin toplam olarak gerçekleştirdiği ihracatın yarısı kadarı bir tutar da bölgemizde üretilip bölge dışında gerçekleşmekte ve bölgemiz verilerine yansımamaktadır.

2.4 Bölgede İhracat Yapan İşletmeler

2.4.1 Çankırı İlinde İhracat Yapan İşletmeler

TİM'den sağlanan verilere göre 2010-2014 yıllarını kapsayan dönemde Çankırı ili ihracat şampiyonlarını görmek mümkündür. Diğer ihracatçı işletmeler ise analiz sonunda bulunan ekler bölümünde incelenebilir.

2010	2011	2012	2013	2014
TEKİNAK GIDA SAN.VE TİC.A.Ş.	TEKİNAK GIDA SAN.VE TİC.A.Ş.	TEKİNAK GIDA SAN.VE TİC.A.Ş.	UNMAK GIDA İTH.İHR.DIŞ T.SAN.LTD.ŞTİ.	UNMAK GIDA İTH.İHR.DIŞ T.SAN.LTD.ŞTİ.
UNMAK GIDA İTH.İHR.DIŞ T.SAN.LTD.ŞTİ.	UNMAK GIDA İTH.İHR.DIŞ T.SAN.LTD.ŞTİ.	UNMAK GIDA İTH.İHR.DIŞ T.SAN.LTD.ŞTİ.	TEKİNAK GIDA SAN.VE TİC.A.Ş.	TEKİNAK GIDA SAN.VE TİC.A.Ş.
UNTAŞ GIDA SAN. VE TİC. A. Ş.	LOTUS DÖKÜM MAKİNA SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.	LOTUS DÖKÜM MAKİNA SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.	LOTUS DÖKÜM MAKİNA SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.	UNTAŞ GIDA SAN. VE TİC. A. Ş.
PERLA NAKIŞ BRODE TEKS.SAN.VE TİC.AŞ.	UNTAŞ GIDA SAN. VE TİC. A. Ş.	AYTAÇ GIDA YATIRIM SAN. VE TİC. A.Ş.	UNTAŞ GIDA SAN. VE TİC. A. Ş.	LOTUS DÖKÜM MAKİNA SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.
MEGASAN MEDIKAL GAZ SIST.SAN. TIC.LTD.STI.	AYTAÇ GIDA YATIRIM SAN. VE TİC. A.Ş.	UNTAŞ GIDA SAN. VE TİC. A. Ş.	PERLA NAKIŞ BRODE TEKS.SAN.VE TİC.AŞ.	PERLA NAKIŞ BRODE TEKS.SAN.VE TİC.AŞ.

Tablo 14: Çankırı İhracat Şampiyonları **Kaynak: TİM**

2.4.2 Kastamonu İlinde İhracat Yapan İşletmeler

TİM'den sağlanan verilere göre 2010-2014 yıllarını kapsayan dönemde Kastamonu ili ihracat şampiyonlarını görmek mümkündür. Diğer ihracatçı işletmeler ise analiz sonunda bulunan ekler bölümünde incelenebilir.

2010	2011	2012	2013	2014
GÜRMEN GİYİM SAN.VE TİC.A.Ş	GÜRMEN GİYİM SAN.VE TİC.A.Ş	GÜRMEN GİYİM SAN.VE TİC.A.Ş	ETİ BAKIR A.Ş.	ETİ BAKIR A.Ş.
BESMAK LABORATUVAR VE INS.TEST MAK.SAN.VE TIC.LTD.STI.	ETİ BAKIR A.Ş.	ETİ BAKIR A.Ş.	GÜRMEN GİYİM SAN.VE TİC.A.Ş	GÜRMEN GİYİM SAN.VE TİC.A.Ş
EFEDAG MERMER MAD.NAKDENIZCILI K SAN.LTD.STI.	BESMAK LABORATUVAR VE INS.TEST MAK.SAN.VE TIC.LTD.STI.	BESMAK LABORATUVAR VE INS.TEST MAK.SAN.VE TIC.LTD.STI.	BESMAK LABORATUVAR VE INS.TEST MAK.SAN.VE TIC.LTD.STI.	BESMAK LABORATUVAR VE INS.TEST MAK.SAN.VE TIC.LTD.STI.
ETİ BAKIR A.Ş.	EFEDAG MERMER MAD.NAKDENIZCILI K SAN.LTD.STI.	BESKOM ELEKTRONİK TİC.LTD.ŞTİ.	MEHMET KÖLE	MIZIKÇI TEKSTİL VE İNŞAAT SAN.TİC.LTD.ŞTİ.
BESKOM ELEKTRONİK TİC.LTD.ŞTİ.	BESKOM ELEKTRONİK TİC.LTD.ŞTİ.	ELTES MÜHENDİSLİK ENERJİ İNŞAAT NAKLİYAT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	NAMSA YAPI MALZEMELERI SAN. VE TIC. LTD. ŞTI.	GÜLCAN ORMAN ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A. Ş.

Tablo 15: Kastamonu İhracat Şampiyonları **Kaynak: TİM**

2.4.3 Sinop İlinde İhracat Yapan İşletmeler

TİM'den sağlanan verilere göre 2010-2014 yıllarını kapsayan dönemde Sinop ili ihracat şampiyonlarını görmek mümkündür. Diğer ihracatçı işletmeler ise analiz sonunda bulunan ekler bölümünde incelenebilir.

2010	2011	2012	2013	2014
RIFAT TURGUT	RIFAT TURGUT	RIFAT TURGUT	SADIKLAR SOĞUK HAVA TESİSLERİ VE SU ÜRÜNLERİ SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	ÖZGÜNAY ORMAN ÜR.TEKS.YAPI MALZ.PLAS.SAN.VE TİC.A.Ş.
SADIKLAR SOĞUK HAVA TESİSLERİ VE SU ÜRÜNLERİ SAN.TİC.LTD. ŞTİ.	SADIKLAR SOĞUK HAVA TESİSLERİ VE SU ÜRÜNLERİ SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	SADIKLAR SOĞUK HAVA TESİSLERİ VE SU ÜRÜNLERİ SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	RIFAT TURGUT	BUENOTEKS TEKSTİL SANAYİ VE TİC.LTD.ŞTİ.
BAŞOĞLU İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.	BAŞOĞLU İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.	BAŞOĞLU İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.	BUENOTEKS TEKSTİL SANAYİ VE TİC.LTD.ŞTİ.	SADIKLAR SOĞUK HAVA TESİSLERİ VE SU ÜRÜNLERİ SAN.TİC.LTD.ŞTİ.
FATİH ÖZTÜRK	MEHMET ALİ İMAMOĞLU	KAYA-PEN PLASTİK SANAYİ VE TİC LTD.ŞTİ.	ÖZGÜNAY ORMAN ÜR.TEKS.YAPI MALZ.PLAS.SAN.VE TİC.A.Ş.	RIFAT TURGUT
MEHMET ALİ İMAMOĞLU	SARAÇ END.ÜRÜN.YAPI.KIM.PAZ.İTH.İH R.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	MEHMET ALİ İMAMOĞLU	KAYA-PEN PLASTİK SANAYİ VE TİC LTD.ŞTİ.	KAYA-PEN PLASTİK SANAYİ VE TİC LTD.ŞTİ.

Tablo 16: Sinop İhracat Şampiyonları **Kaynak: TİM**

2.5 TR82 Bölgesi Mevcut ve Potansiyel İhraç Ürünleri

2.5.1 Çankırı İli

Çankırı'da 2010-2014 yılları arasında gerçekleşen ihracata baktığımızda yıllar bazında fasıl olarak aşağıdaki ilk 10 ürün grubunun ön plana çıktığını görmekteyiz.

2010			2011			2012			2013			2014		
ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar
1544	Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu mamüller	11.688	1544	Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu mamüller	16.885	1544	Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu mamüller	17.876	1544	Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu mamüller	36.442	1544	Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu mamüller	39.559
1531	Öğütülmüş tahıl ürünleri	7.363	1531	Öğütülmüş tahıl ürünleri	10.456	1531	Öğütülmüş tahıl ürünleri	13.252	1531	Öğütülmüş tahıl ürünleri	15.121	1531	Öğütülmüş tahıl ürünleri	16.561
1711	Tekstil elyafınından iplik ve dokunmuş tekstil	721	2921	Tarım ve orman makineleri	6.509	2921	Tarım ve orman makineleri	10.139	1511	Mezbahacılık	1.893	1729	Başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri	1.677
2430	Suni ve sentetik elyaf	697	1511	Mezbahacılık	2.674	1511	Mezbahacılık	6.273	3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopetik araçlar	1.803	1711	Tekstil elyafınından iplik ve dokunmuş tekstil	1.633
2926	Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	630	3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopetik araçlar	794	1730	Trikotaj (örme) ürünleri	747	2927	Silah ve mühimmat	1.049	1511	Mezbahacılık	1.548
3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopetik araçlar	610	2926	Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	476	2927	Silah ve mühimmat	474	2430	Suni ve sentetik elyaf	794	3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopetik araçlar	1.170
3610	Mobilya	455	3140	Akümülatör, pil ve batarya	219	3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopetik araçlar	471	1729	Başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri	664	2430	Suni ve sentetik elyaf	1.153
1511	Mezbahacılık	280	1730	Trikotaj (örme) ürünleri	218	2430	Suni ve sentetik elyaf	419	2926	Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	607	1513	İşlenmiş sebze ve meyveler	1.018
3140	Akümülatör, pil ve batarya	143	3610	Mobilya	191	1711	Tekstil elyafınından iplik ve dokunmuş tekstil	250	2811	Metal yapı malzemeleri	604	2927	Silah ve mühimmat	840
1730	Trikotaj (örme) ürünleri	118	2927	Silah ve mühimmat	188	3610	Mobilya	207	2912	Pompa, kompresör, musluk ve vana	532	1514	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar	734
TOPLAM (Bin $)		23.254	TOPLAM (Bin $)		38.947	TOPLAM (Bin $)		50.905	TOPLAM (Bin $)		61.259	TOPLAM (Bin $)		69.255
Pay (%)		97,6	Pay (%)		99	Pay (%)		98	Pay (%)		97	Pay (%)		95

Tablo 17: Çankırı'dan İhracatı Gerçekleşen Ürün Grupları (Bin $) **Kaynak:** TÜİK

İhracat değerlerine bakıldığında hububat hammaddelerinden üretilen ürünlerin başı çektiği görülmektedir. İlde merkezi bulunan makarna üreticileri ve büyük ölçekli un fabrikaları bu ihracat rakamlarının oluşmasını sağlamaktadır.

Tabloda dikkat çeken bir husus da ilde ihracat yapılabilecek kadar üretimi olmayıp da istatistiklerde yer alan ürünlerin varlığıdır. Örneğin süt ürünleri 2013 yılında yaklaşık 226.000 $'lık bir ihracat göstermesine rağmen 2014 yılında yer almamıştır. Bunun sebebinin işletme merkezi Çankırı'da olup da il dışında faaliyet gösteren üretici işletmeler veya il içinde sadece ticari faaliyet gösteren işletmelerin olduğu tahmin edilmektedir. Üretici ya da tüccar niteliğinde olabilen bu işletmeler istikrarsız ihracat faaliyetlerinde bulunmuş olabilmektedir. Süt ürünlerinde olduğu gibi 'işlenmiş sebze ve meyveler' ürün grubunda da durum aynıdır. Çankırı'da bu üretim konusuna yönelik bir tesis bulunmamasına rağmen 2013 yılında 28.000 $ ve 2014 yılında da 1.000.000 $ civarında ihracat tutarı görünmektedir.

Çankırı'da madeni olan tuzun ihracatı ise 2014 yılında 52.000 $ civarında olmuştur. Ürünün doğası gereği yükte ağır, pahada hafif olması ve dünyada en çok bulunabilen hammaddelerden biri olması yüksek ihracat getirisi olabilecek bir ürün olmadığını göstermektedir. Ayrıca sanıldığının aksine, hammadde olarak çıkarılan kaya tuzunun rafine işlemi sonrasında dünya üzerindeki diğer rafine tuzlardan farkı kalmamaktadır. Zira rafine tuzun kimyasal formülü -topaklanmayı önleyici gıda katkı maddeleri yok sayılırsa- NaCl olup tuzun evrensel kimyasal yapısını göstermektedir.

2.5.2 Kastamonu İli

Kastamonu'da 2010-2014 yılları arasında gerçekleşen ihracata baktığımızda yıllar bazında fasıl olarak aşağıdaki ilk 10 ürün grubunun ön plana çıktığını görmekteyiz.

2010			2011			2012			2013			2014		
ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar
1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	2.207	1320	Demir dışı metal cevherleri	13.719	5149	Atık ve hurdalar	15.838.954	1320	Demir dışı metal cevherleri	92.425.978	1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	18.178.575
1320	Demir dışı metal cevherleri	2.058	5149	Atık ve hurdalar	9.509	1320	Demir dışı metal cevherleri	7.084.157	1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	24.057.803	5149	Atık ve hurdalar	11.461.445
3312	Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	1.657	1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	1.375	3312	Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	2.599.144	5149	Atık ve hurdalar	8.148.813	1320	Demir dışı metal cevherleri	6.521.864
2929	Diğer özel amaçlı makineler	283	3312	Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	1.153	2811	Metal yapı malzemeleri	789.737	2022	İnşaat kerestesi	1.274.937	2022	İnşaat kerestesi	2.183.354
2924	Maden, taşocağı ve inşaat makineleri	251	2720	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	409	1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	586.092	1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	802.500	1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	2.116.842
2022	İnşaat kerestesi	191	2924	Maden, taşocağı ve inşaat makineleri	406,4	2022	İnşaat kerestesi	518.567	1711	Tekstil elyafınından iplik ve dokunmuş tekstil	417.254	3610	Mobilya	767.257
112	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	101	2520	Plastik ürünleri	372	1513	İşlenmiş sebze ve meyveler	411.814	3312	Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	385.479	2021	Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalar	200.516
1723	Halat, ip, sicim ve ağ	72	3210	Elektronik valf ve elektron tüpleri ile diğer elektronik parçalar	306	2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	324.522	2520	Plastik ürünleri	205.326	3130	İzole edilmiş tel ve kablolar	181.557
2520	Plastik ürünleri	70	1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	296	2929	Diğer özel amaçlı makineler	309.070	3610	Mobilya	172.198	2720	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	177.650
2021	Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalar	53,4	2929	Diğer özel amaçlı makineler	265	3110	Elektrik mororu, jeneratör, trasformatörler	298.143	1520	Süt ürünleri	158.890	1730	Trikotaj (örme) ürünleri	157.090
TOPLAM (Bin $)		7.118	TOPLAM (Bin $)		29.210	TOPLAM (Bin $)		30.383	TOPLAM (Bin $)		129.425	TOPLAM (Bin $)		43.457
Pay (%)		97,5	Pay (%)		95	Pay (%)		94,6	Pay (%)		99	Pay (%)		96,5

Tablo 18: Kastamonu'dan İhracatı Gerçekleşen Ürün Grupları (Bin $) Kaynak: TÜİK

Görüldüğü üzere Kastamonu'nun ihracatının bir çok kalemde gerçekleşmesine rağmen 1320 nolu "Demir dışı metal cevherleri", 5149 nolu "Atık ve hurdalar" ve 1810 nolu "Kürk hariç giyim eşyası" fasılları dikkat çekmektedir. Bu fasıllar haricinde birçok alanda küçük miktarlarla ihracat gerçekleşmekte olup, istikrarlı bir şekilde ihracatını geliştiren bir fasıl bulunmamaktadır.

Kastamonu'nun görece avantajlı olduğu orman varlığının ihracat rakamlarına yansımadığını görmekteyiz. Sadece 2022 nolu "İnşaat kerestesi" faslında istikrarlı bir artış gerçekleşmiş olup 2014 yılı itibarıyla 2,2 milyon $ seviyesine ulaşmıştır. Son yıllarda 3610 nolu "Mobilya" faslında da bir artış gözlemlenmekle birlikte, sadece 768 bin $ tutarına ulaşabilmiştir. Orman varlığının önemli bir kısmı ham madde olarak ilimiz dışındaki yarı mamul ve mobilya üreticilerine gitmektedir. Ayrıca, ülkemize ciddi oranda ithal ham madde girişi de bulunmaktadır. Bu nedenle orman varlığının potansiyelinden Kastamonu'nun faydalandığını söyleyemeyiz. Kastamonu'da hammaddeyi yarı mamule dönüştüren iki büyük işletme faaliyet göstermektedir. Bu işletmeler bağlı oldukları işletmeye üretim gerçekleştiren fabrikalardan müteşekkil olup, yine Kastamonu Tosya ilçesinde önemli sayıda kapı imalatçısı bulunmaktadır. Bu konuda da özellikle yakın coğrafyada inşaat hareketliliği bulunan ülkelere ihracat şansı bulunmaktadır.

Kastamonu'nun ihracat alanındaki potansiyel ürünlerine bakınca karşımıza ilk bakışta zengin doğal kaynaklarının getirdiği avantaj ortaya çıkmaktadır. Başta bakır olmak üzere, krom, mangan demirdışı metaller konusunda Kastamonu'da en yoğun bulunan metalik madenlerdir. Bakır, krom ve manganı hali hazırda ilimizde işleyen işletmeler bulunmaktadır. Bakır işleme konusunda yeni yatırımlar da gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda demir dışı metaller Kastamonu ihracatında ve ihracat altyapısını gelişmesinde ilerleyen yıllarda daha fazla lokomotif rol üstlenebilecektir.

Kastamonu'da maden grubunda çok önemli bir potansiyele sahip diğer bir ürün mermerdir. Önemli mermer yataklarına sahip olan ilde, mermer ocakçılığı konusunda önemli faaliyetler yürütülmektedir. Mermer ocaklarının Azdavay, Ağlı, Cide ve Devrekani ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Son yıllarda mermer ocakçılığının yanında mermer işleme işletmelerinin de sayısı artmaktadır. Mermerin işlenerek pazarlanması da bu ürünün ihracatında önemli bir potansiyel yaratmaktadır.

Yakın coğrafyada ekonomik ve politik istikrarın oluşmasıyla birlikte gerçekleşecek kalkınma projeleri önemli fırsatları beraberinde getirebilecektir. Bu anlamda özellikle inşaat projelerine girdi sağlayabilecek çimento, kum, doğrama ürünleri, doğal taş gibi ürünler için de önemli bir potansiyel oluşabilir.

Bölgemiz, endemik bitki çeşitliliği açısından önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde endemik olan 65 familyanın %54'ü, endemik cinslerin %32'si ve endemik türlerin %10'u Bölgede bulunmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2007). Son yıllarda bitkilerin ticari değerini farkına varıldığını söylemek pek yanıltıcı bir ifade olmayacaktır. Özellikle, gıda takviyelerinde ve ilaç endüstrisinde kullanımına sıklıkla karşılaşılan bu zenginliğin ekonomik faydaya dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu konuda farkındalığın artmasıyla yatırım hareketliliği oluşma fırsatı bulunmaktadır.

Endemik bitkilerin yanında bölgeye has şekil, tat ve kokuda olan sarımsak ve sarımsağa dair türev ürünlerin ihracatı da potansiyele sahip diğer bir ürün grubu olabilir. Türkiye'deki üretim rekoltesinde önemli paya sahip olan Taşköprü ilçesinde kurulan işleme işletmelerinin kapasitesinin artması, insan kaynağı yoğun olan işleme faaliyetlerinden son teknoloji makine hatlarının kullanımına geçilmesi türev ürünlere yatırımların gerçekleşmesi ile birlikte önemli bir kapasitenin oluşabileceği değerlendirilmektedir.

El değmemiş doğası Kastamonu'ya önemli avantajlar sağlamaktadır. Ormanlardan elde edilebilecek mantar, kestane gibi ürünler önemli ihracat girdileri sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Bu ürünlerin işlenmesine yönelik yapılabilecek yatırımlar ile birlikte daha büyük bir kapasiteye ulaşma şansı bulunmaktadır.

Kastamonu'da önemli kapasiteye sahip süt ve buna bağlı olarak türev ürünlerin imalatı yapılmaktadır. Üretilen ürünlerde kalite problemi olduğu bilinmesine rağmen bölgesel olarak önemli bir tedarikçi konumundadır. Sütün işlenmesi ile elde edilen peynir altı suyu önemli miktarda protein içermekte ve gıda imalatında yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Yapımı devam eden ancak henüz faaliyete geçemeyen peynir altı suyunun konsantre haline getirecek yatırımın tamamlanması ve peynir altı suyu tozu üretimi hattının da kurulmasıyla birlikte önemli bir ihracat ürünü haline gelebilecektir.

2.5.3 Sinop İli

Sinop'ta 2010-2014 yılları arasında gerçekleşen ihracata baktığımızda yıllar bazında fasıl olarak aşağıdaki ilk 10 ürün grubunun ön plana çıktığını görmekteyiz.

2010			2011			2012			2013			2014		
ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar
113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	19.519	113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	14.306	113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	8.400	113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	10.343	1512	Balık ürünleri	6.036
1512	Balık ürünleri	5.558	1512	Balık ürünleri	5.586	1512	Balık ürünleri	8.294	1512	Balık ürünleri	8.598	1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	5.286
112	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	1.243	2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	854	1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	1.757	1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	2.950	113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	3.721
2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	729	112	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	760	112	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	1.213	2893	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hırdavat malzemeleri	1.589	2893	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hırdavat malzemeleri	1.891
500	Balıkçılık	388	2422	Boya, vernik vb.kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun	696	2893	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hırdavat malzemeleri	1.193	2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	1.162	2921	Tarım ve orman makineleri	1.593
3610	Mobilya	382.203	500	Balıkçılık	601	2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	1.113	2921	Tarım ve orman makineleri	1.033	1730	Trikotaj (örme) ürünleri	1.454
2811	Metal yapı malzemeleri	270	2811	Metal yapı malzemeleri	600	2422	Boya, vernik vb.kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun	985	500	Balıkçılık	880	3610	Mobilya	1.428
1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	212	2893	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hırdavat malzemeleri	445	2811	Metal yapı malzemeleri	654	3610	Mobilya	795	2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	867
1730	Trikotaj (örme) ürünleri	210	2520	Plastik ürünleri	403	1730	Trikotaj (örme) ürünleri	538	1730	Trikotaj (örme) ürünleri	777	2424	Sabun, deterjan, temizlik , cilalama maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri	682
2520	Plastik ürünleri	182	3610	Mobilya	260	2921	Tarım ve orman makineleri	524	112	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	636	2811	Metal yapı malzemeleri	679
TOPLAM (Bin $)		29.086	TOPLAM (Bin $)		25.436	TOPLAM (Bin $)		27.292	TOPLAM (Bin $)		31.314	TOPLAM (Bin $)		25.829
Pay (%)		98,6	Pay (%)		96,4	Pay (%)		90,4	Pay (%)		92	Pay (%)		91,5

Tablo 19: Sinop'tan İhracatı Gerçekleşen Ürün Grupları (Bin $) **Kaynak:** **TÜİK**

Sinop ilinin en önemli ihracat kalemlerinden biri olan su ürünleri 2014 yılında Sinop ilinden en çok ihraç edilen ürün grubunu oluşturmaktadır. Dikmen'de üretimi yapılan deniz salyangozu ihracatı bu kalemin neredeyse tamamını oluşturmakta olup, ürün genel olarak Uzakdoğu ülkelerine ihraç edilmektedir. Sinop ilinde tekstil sektöründe son yıllarda yapılan yatırımlar neticesinde bu alanda gerçekleştirilen ihracat da büyük artış göstermiş, 2014 yılında bu sektör Sinop ilinden en çok ihracat gerçekleştirilen ikinci kalem olmuştur.

Her ne kadar meyve ve sebze ihracatı ise Sinop ilinin ihracat rakamlarına katkı sağlasa da, bu durum tamamıyla başka bir şehirde üretimi gerçekleştiren işletmenin girişim merkezinin Sinop'ta olmasından kaynaklanmaktadır. 2014 yılında 3,7 milyon $ olan bu rakam, 2013 ve öncesinde yaklaşık 10 milyon $ tutarında ihracatı Sinop ilinde göstermektedir. Bu ürün ile Sinop ilinin Ukrayna ve Rusya'ya her yıl yoğun olarak gerçekleştirdiği ihracat, iki ülke arasında yaşanan siyasi gerilimden ötürü 2013 yılı sonrasında büyük düşüş yaşamıştır.

Sinop ilinin ihracatında ilk beş sırada yer alan yer alan tarım ve orman makineleri imalatı Gerze'de faaliyet gösteren bir işletme tarafından gerçekleştirilmekte olup, bu işletmenin 1 milyon $ üzerindeki ortalama yıllık ihracatı bu kalemin ön planda olmasını sağlamaktadır.

Son olarak, deterjan imalatı Sinop ilinde sadece Gerze'de faaliyet gösteren bir işletme tarafından gerçekleştirilmekte olup, işletme Karadeniz Bölgesi'nde imalatı yoğun olmayan bu ürünü genel olarak Afrika ülkelerine ihraç etmektedir.

3 TR82 Bölgesi İhracatının Önündeki Yapısal Sorunlar

3.1 TR82 Bölgesinin Erişilebilirlik Problemi

Haritada 2010 yılı itibariyle ilk 1.000 ihracatçı işletmenin kayıtlı oldukları konumlar ile Türkiye'deki otoyolların bulunduğu hatlar arasındaki ilişki gösterilmeye çalışılmıştır. Haritaya göre otoyolların geçtiği güzergâhlarda ihracat yoğunlaşması görülmektedir. Yine de bu ihracat yoğunlaşmasını salt otoyol güzergâhı ile ilişkilendirmemek gerekir. Zira yoğunlaşmanın olduğu alanlara baktığımızda ortak nokta olarak göze çarpan unsur aktif limanların varlığıdır. Otoyollar, bu limanlara ulaşmayı bir anlamda kolaylaştırmıştır. Benzer şekilde TR82 Bölgesi'ndeki limanlar aktif hale getirilir ve limanlar ile İç Anadolu'yu birbirine bağlayan Sinop-Kastamonu-Çankırı-Ankara karayolu aksının niteliği iyileştirilebilirse bölge limanlarının hinterlandının Ankara'ya kadar ulaşması mümkündür.

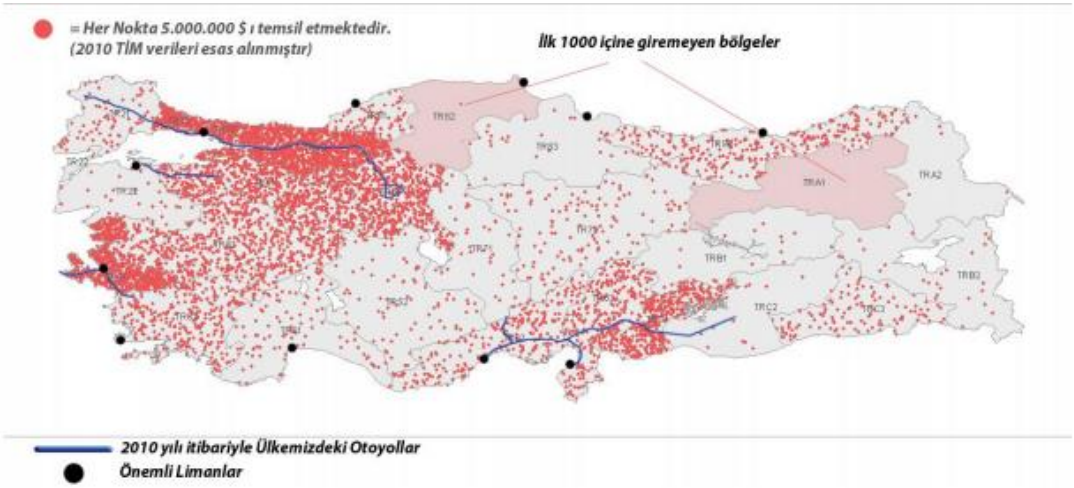

Şekil 1: İhracat Otoyol İlişkisi Kaynak:TR52 Konya-Karaman Bölgesinin İhracat Yapısı, MEVKA

Kastamonu, Karadeniz boyunca en uzun sahil şeridine sahip illerden biridir. Ancak, uzun sahil şeridinin deniz ulaşımı konusunda kullanımı oldukça sınırlıdır. İnebolu Limanı mevcut altyapısı ile ihracatçılara yeterli hizmeti sağlayamamaktadır. Limana ancak tonajı düşük nehir tipi gemiler yanaşabilmektedir. Ayrıca, elleçleme yapılacak alan oldukça sınırlıdır. Dökme yük haricinde yük tipleri için pek yeterli değildir. Yine, limana olan kara bağlantısı altyapı ihtiyacı duymaktadır. Limana gidiş ve gelişlerde engebeli bir yolu kat etmek durumunda kalınmaktadır. Özellikle, kış aylarında buna ilave olarak yoğun kar yağışı ile de mücadele etmek zorunda kalınmaktadır. Bu durum ihracatçıları diğer limanlara yönlendirmektedir. Bilindiği üzere, Kastamonu coğrafyası oldukça dağlık bir karakteristiğe sahiptir. Bu nedenle

mevcut altyapı karayolları ağı oldukça engebeli bir coğrafya boyunca uzanmaktadır. Altyapının bu durumu nedeniyle kara taşımacılığı yapan işletmelerin yakıt maliyetleri oldukça büyük olmaktadır. Hali hazırda ilde demiryolu yatırımı da bulunmamaktadır. Bu nedenle karayolu taşımacılığı dışında fazla bir alternatif kalmamaktadır. Tosya ilçesinden geçen D-100 (E-80) karayolunun bu anlamda o bölgede bulunan işletmeler için önemli bir avantaj sunduğunu söylemek mümkündür.

Çankırı'da denizaşırı gönderilerde çoğunlukla Marmara Bölgesi limanları kullanılmaktadır. Limanlara olan mesafeden dolayı ihracat sürecinin karayolu taşımacılığı kısmında yüklenilen maliyetler sorunların başında gelmektedir. D-100 (E-80) aksı dışarıda bırakılırsa, ilin geri kalan kesimleri için yol üstü boş tır bulmak da pek olası değildir. Şehir içinden ve üretim yapılan Korgun ve Çerkeş ilçelerinden demiryolu geçmektedir. Ancak hem il içindeki yük ölçeğinin düşük olması, hem de varış limanı olan Zonguldak Limanı'na uğrayan gemilerin uğrama sıklıklarının ihracatçı işletmeler için uygun olmaması demiryolu taşımacılığının yeterince kullanılamamasına yol açmaktadır.

Her ne kadar bölgesel teşvikler ile Sinop ili yatırımcılar için daha cazip hale getirilmek istense de yatırımın karlılık getirebilmesinde en önemli kalemlerden biri olan lojistik harcamaları yatırımcıyı Sinop'a karşı temkinli olmasına neden olabilmektedir. Sinop ilinde faaliyet gösteren üreticilerin de karşılaştığı bu sorun ihracata da sekte vurmakta, işletmelerin ticari merkezlerini İstanbul'a taşımalarına sebep olmaktadır. İstanbul – Sinop karayolunun istenen seviyede olmaması taşımacılık fiyatlarını doğrudan etkilemektedir. Ayrıca Sinop Limanı'nın yük limanı niteliğinde olmaması ve gümrüğün Sinop Limanı'ndan yakın zamanda kaldırılmış olması işletmelerin ihracatlarını farklı gümrük bölgeleri üzerinden gerçekleştirmesine neden olmaktadır. Konumu nedeniyle stratejik öneme sahip Sinop Limanı'nın özellikle Karadeniz'in kuzeyinde yer alan bölgelere gerçekleştirilen ticarette önemli pay alabilmek adına liman altyapısını gerekli nitelikler ile geliştirmesi elzemdir.

3.2 İşletmelerin Ölçeğinin Yetersiz Olması

Kastamonu'da faaliyet gösteren işletmelerin önemli bir bölümü orta-düşük teknoloji yoğun, katma değeri düşük ürün üreten işletmelerdir. Bu nedenle sermaye birikimi yetersiz kalmakta, katma değeri yüksek ürün üretecek yeni yatırımlar daha uzun vadede yapılmaktadır. Böylelikle rekabet edebilecek teknoloji altyapısı açısından zayıf kalınmaktadır. Ayrıca, ihracat yapabilecek işletmelerin ihracatı gerçekleştirmek için gerekli prosedürleri

yürütecek veya pazarlama yapabilecek insan kaynağı eksiği bulunmaktadır. Bu nedenle gerçekleştirilen ihracat oldukça düzensiz veya aracılar üzerinden yapılmaktadır. İşletme sahipleri üretim ve pazarlama süreçlerine fazlasıyla dahil olmakta konu ile ilgili profesyonellerle çalışmama eğilimindedir.

Çankırı işletmelerinin büyük çoğunluğu küçük-orta büyüklüktedir. Bu ölçekteki işletmeler iç pazarın taleplerine ancak yetebilmektedir. Dış pazara açılmak için gerekli kurumsal ve imalat kapasitelerinin yanında finansal kapasitelerinin de yeterli olmaması ihracat yapabilmelerinin önündeki içsel engellerdir.

Sinop genelinde faaliyet gösteren işletmelerin neredeyse tamamı KOBİ statüsünde olup, bu işletmeler genel olarak "aile şirketi" yapısındadır. Bölgede hakim olan bu tür işletmelerde ne yazık ki üretim kapasitesi olası ihracat taleplerini karşılamak için yeterli olamamakta, bu yüzden işletmeler dış ticarete çekingen yaklaşmaktadır.

3.3 Nitelikli Personel Eksikliği

Genç nüfusunu fazlasıyla batı illerine göç veren Kastamonu'da üretim süreçlerinde ihtiyaç duyulan nitelikli personel haricinde, işletmelerin pazar, finansal kaynak gibi işletmeye önemli girdi sağlayacak alanlarda da nitelikli personel sıkıntısı yaşanmaktadır. Sanayi ve üniversite arasındaki işbirliğinin zayıflığı nedeniyle, sanayicinin istihdam edebileceği nitelikte meslek oluşturma konusunda da yetersizlikler görülmektedir. Ayrıca, işletme sahiplerinin de bu tarz işlerin niteliğini bilmemeleri nedeniyle buldukları uygun personele oldukça düşük maaşlar önerdikleri görülmektedir. Bu nedenle il veya bölge dışında daha kolay fırsat bulan işgücü, ilden ayrılmaktadır.

Çankırı'da her sektör ve işletmelerin ortak sorunu olan nitelikli personel temini güçlüğü ihracat alanında da öne çıkmaktadır. Hali hazırda ihracat yapan işletmelerin haricinde yabancı dil bilen, dış ticaret konusunda yetkin personeli bulunan işletme neredeyse yoktur. İhracat yapan işletmelerde de bu alanda yetişen personelin il dışına transferi, karşılaşılan bir durumdur. İşletmelerin dış ticaret alanında yetkin personelinin bulunmaması, ihracat süreçleri hakkında bilgi eksikliğine de neden olmaktadır. Müteşebbis, ihracat yapmak istese de nereden başlayacağını bilmediğinden ve operasyonları yönetebilecek tecrübesi olmadığından ihracat konusunu gündemine almamaktadır.

Sinop'ta KOBİ niteliğinde ve aile şirketi yapısındaki işletmelerin genel olarak ucuz işgücü ile hareket etme güdüsü işletmenin iyi yetişmiş personel çalıştırmasının önünde büyük engel oluşturmaktadır. Özellikle dış ticaret mevzuatı hakkında personel bulundurmayan işletmeler bu ihtiyaçlarını geçici olarak özel danışmanlık işletmeleri ya da çevredeki diğer üreticiler ile birlikte amatör düzeyde adımlarla gerçekleştirmektedir. Atılan yanlış adımlar, tecrübesizlikten ötürü gümrük ve alıcı ile yaşanan sorunlar işletmeleri dış ticaretten soğutmakta, iç pazar ile yetinmesine sebep olmaktadır.

3.4 İşletmelerin Bilgi Eksikliği

İşletmeler ihracat gerçekleştirmek için yeterli bilgi seviyesinde değildir. Pazar analizleri, fuar katılımları, ihracatta sağlanan devlet destekleri, ihracat prosedürleri, ödeme ve kambiyo işlemleri hakkında bilgi yetersizlikleri bulunmaktadır. Bu durum, üretim kapasitesi yeterli olsa dahi ihracat yapmaktan çekinmektedir.

3.5 İşletmelerin Ortak Hareket Edememesi

İşletmelerin ortak problemlerini çözebilmek için ortak hareket edebilmeleri oldukça önemlidir. Çünkü, bölgemizde mevcut imkanların yetersizliği işletmelerin tek başlarına problemlerini çözemeyeceği gerçeğini de ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda, çoğu işletmenin 1-10 arası personele sahip olduğu düşünülür ise gelebilecek talepleri tek başına karşılayabilecek işletme sayısı da fazla bulunmamaktadır. Bu nedenle işletmelerin ihracat konusunda ihtiyaç duyabilecekleri insan kaynağı, üretim altyapısı, depo ve ofis ortak hareket edebilecek organizasyonlar oluşturmaları gerekmektedir.

3.6 Politika Eksikliği

İşletmelerin ihracat konusunda ortaya koydukları performansı artıracak bölgesel politika, strateji geliştirme hususunda da önemli eksiklikler görülmektedir. Bu konuda gerçekçi analizlere dayanarak yapılan politikaların ve stratejilerin koordinatör bir kurum tarafından ısrarla uygulanması gerekmektedir.

3.7 Bölgesel Olarak İhracatın Önünü Açabilecek Lobi Eksikliği

İhracatı geliştirmek tutarlı ve sürekli lobi çalışmalarını da gerektirmektedir. Serbest bölge, ihtisas liman veya altyapı ihtiyaçları gibi hususlarda kamu, özel sektör ve sivil toplum

örgütlerinin işbirliği içerisinde lobi faaliyetlerinde bulunmaları oldukça kritik bir öneme sahiptir.

4 İhracatçı İşletmelere Yönelik Mevcut Destek Mekanizmaları

İhracat yapan ya da yapmayı planlayan işletmelere yönelik Ekonomi Bakanlığı'nın çok çeşitli destek mekanizmaları bulunmaktadır. Bu destekler aşağıda başlıklar halinde özetlenmiştir.

4.1 Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

Uluslararası pazarlarda faaliyette bulunan işletmelerin rekabet gücünün arttırılması ve çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen akredite edilmiş kurum ve/veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin sertifikalandırmayı içeren destek mekanizmasıdır. Ticari ve sınai faaliyette bulunan veya tarım ya da yazılım sektörlerinde iştigal eden şirketler, dış ticaret sermaye şirketleri (DTSŞ) ile sektörel dış ticaret şirketleri (SDŞ) desteğin potansiyel faydalanıcılarıdır. Destek tutar üst limiti $25.000 olup oran üst limiti % 50'dir. Başvurular ihracatçı birliklerine yapılmaktadır.

4.2 Yurt Dışı Fuar Katılımı Desteği

Yurt dışı fuar organizasyonunu düzenleyen Ekonomi Bakanlığı'ınca görevlendirilmiş organizatöre katılımcı işletme tarafından ödenecek katılım bedelinin %50'sini kapsamaktadır. Destek üst limiti:

- Fuarın genel nitelikli milli katılım veya Türk ihraç ürünleri fuarı olması halinde $10.000,
- Sektörel nitelikli milli katılım, yabancı katılımlı sektörel fuar veya sektörel Türk ihraç ürünleri fuarı olması halinde ise $15.000'dır.
- Sektörel nitelikli uluslararası fuarlara bireysel katılım gerçekleştirilmesi durumunda ise;
- Katılımcının ödeyeceği boş stand kirasının ve nakliye harcamalarının % 50'si, $15.000'ı aşmamak üzere
- Katılımcının sektörel dış ticaret şirketi olması durumunda, boş stand kirasının tamamı ve nakliye harcamalarının % 75'i, $15.000'ı aşmamak üzere desteklenmektedir.

Başvurular ihracatçı birliklerine yapılmaktadır.

4.3 Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği

Türkiye'de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe iştigal eden şirketlerin yurtdışı pazarlama giderlerine yönelik destek mekanizmasıdır. Ürünleri ve/veya sektörleriyle ilgili olarak gerçekleştirilen pazar araştırması projelerine ilişkin giderleri, şirketler için %70, sektörel dış ticaret şiketleri için %80 oranında desteklenmektedir. Proje başına tutar üst limiti $10.000'dır.

Yurt dışına yönelik pazarlama stratejileri ve eylem planlarının oluşturulabilmesi amacıyla Ekonomi Bakanlığı'nca uygun görülen kurum ve/veya kuruluşlardan satın alınacak pazar araştırması hizmeti ve istatistikler gibi kalemlere ilişkin giderler ile bu kurum ve/veya kuruluşlara üyelik giderler destek kapsamındadır. Oran üst limiti şirketler için %50; sektörel dış ticaret şirketleri için %60 ve tutar üst limiti yıllık $30.000'dır.

Ekonomi Bakanlığı tarafından koordine edilen ve tek bir sektör bazında gerçekleştirilen ticaret heyeti programlarına iştirak etmeleri halinde katılım giderleri şirketler için %50, sektörel dış ticaret şirketleri için %60 oranında desteklenmektedir. Program başına tutar üst limiti $10.000'dır.

Ürünlerinin yurt dışına yönelik olarak elektronik ortamda pazarlanabilmesi amacıyla Ekonomi Bakanlığı'nca uygun görülen ve nihai tüketiciye yönelik olmayan e-ticaret sitelerine üyelik giderleri, şirketler için %50, sektörel dış ticaret şirketleri için %60 oranında ve yıllık en fazla $20.000 tutarında desteklenmektedir.

Pazar araştırması ve pazara giriş desteği başvuruları İhracatı Geliştirme Merkezi ve ihracatçı birliklerine yapılabilmektedir.

4.4 Yurtdışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyeti Desteği

Türkiye'de sınai veya ticari faaliyette bulunan şirketlerle, işbirliği kuruluşları üyelerinin yurtdışında açtıkları mağaza, ofis, showroom, depo gibi birimlerin giderlerini, ürünlerinin pazarlama ve tanıtım giderlerini ve Türkiye markalı ürünlerinin yurtdışında tescili ve korunmasına yönelik giderleri bu program kapsamında desteklenmektedir.

Yurtdışında açılan birimlerin kira giderleri şirket türüne ve açılan birime göre %50-%60 arası oranlarda ve yine şirket türüne ve birime bağlı olarak $40.000-$120.000 arası yıllık üst limit

tutarlarında desteklenmektedir. Bu birimlerin demirbaş ve tefrişat giderleri de yine aynı değişkenlere göre %50-%60 arası oranlarda ve $20.000-$60.000 arası üst limitlerde desteklenmektedir. Bu destek kapsamında işletmelerin ürünleri ile ilgili olarak yapacakları reklam, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin giderleri de %50 oranında $30.000-$150.000 aralığında değişen üst tutarlarda karşılanabilmektedir. Yurtdışı marka tescil faaliyetleri ise %50 ve yıllık $20.000 üst tutarında desteklenebilmektedir.

Başvurular ihracatçı birliklerine yapılmaktadır.

4.5 Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality® Desteği

Türk Malı imajının geliştirilmesi amacıyla, ihracatçı birlikleri, üretici dernekleri/birlikleri ve Türkiye'de faaliyet gösteren sınai veya ticari şirketlerin yaptığı faaliyetleri destekleyen programdır. Programın dört ana unsuru bulunmaktadır. İhracatçı birliklerinin, üretici dernekleri/birliklerinin, Marka Destek Programı kapsamına alınan şirketlerin ve TURQUALITY® Destek Programı kapsamına alınan şirketlerin faaliyetlerinin desteklenmesidir.

İlgili sektörler ile ilgili yapılacak tanıtım ve reklam harcamaları, tutar üst sınırı ihracatçı birlikleri için $250.000; üretici dernekleri/birlikleri için $100.000'dır.

Marka Destek Programı kapsamındaki işletmeler için:

- Marka tesciline ilişkin harcamaları $50.000,
- Reklam, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri $300.000,
- Açmış oldukları ve/veya açacakları yurtdışı birimlere ilişkin kira harcamaları $300.000,
- Açmış oldukları ve/veya açacakları mağazalara ilişkin konsept mimari çalışmaları ve dekorasyon giderleri $200.000,
- Kiraladıkları ve/veya kiralayacakları reyonlara ilişkin kira ve/veya komisyon giderleri $200.000,
- Açmış oldukları ve/veya açacakları showroomlara ilişkin kira ve/veya komisyon giderleri $200.000,
- Ürünleri ile ilgili kalite belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaları $50.000,

- Franchise vermesi halinde franchising sistemi ile yurt dışında açılacak ve faaliyete geçirilecek mağazalara ilişkin dekorasyon harcamaları (en fazla 10 mağaza olacak şekilde) mağaza başına $50.000,
- Yurtdışında düzenlenen uluslararası nitelikteki sektörel fuarlara katılım halinde, stand dekorasyonu ile fuar katılım bedeline ilişkin harcamaları yılda bir defaya ve tek bir fuar katılımı,

  Belirtilen tutar üst limitleri ile desteklenmektedir.

TURQUALITY® Destek Programı kapsamındaki işletmeler için:

- Patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım tesciline ilişkin harcamaları ile TURQUALITY® sertifikasını haiz markalarının yurtdışında tescili ve korunmasına ilişkin giderler,
- Ürünleri ile ilgili kalite belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaları,
- TURQUALITY® Sertifikasını haiz markalı ürünleriyle ilgili olarak istihdam edilen moda/endüstriyel ürün tasarımcısı giderleri,
- Reklam, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri,
- Mağazalara ilişkin uygun mahal araştırmasına yönelik danışmanlık, konsept mimari çalışmaları, dekorasyon, demirbaş, kira harcamaları ile mağazanın kiralanmasıyla ilgili hukuki danışmanlık ve belediye giderleri (1 yıl içinde en fazla 10 olmak üzere 5 yılda 50 mağaza) ve demirbaş-dekorasyon giderleri en fazla $100.000,
- Ofis, depo, showroom, satış sonrası servis vb. yurtdışı birimlerine ilişkin kira, dekorasyon, demirbaş, komisyon giderleri,
- Farklı markaların satıldığı showroom/büyük mağaza (department store), hipermarketlerde kiraladıkları reyon/showroom/gondol/satış alanlarına (floor display) ilişkin kira, dekorasyon, hizmet ve/veya komisyon giderleri,
- Franchise vermesi halinde, franchising sistemi ile yurt dışında açılacak ve faaliyete geçirilecek 1 yılda 10 mağazaya, 5 yılda toplam 50 mağazanın mağaza başına en fazla $50.000 olmak üzere dekorasyon giderleri,
- İş yönetimi kapsamında satın alacakları her türlü danışmanlık giderleri,
- Yurtdışında düzenlenen uluslararası nitelikteki sektörel fuarlara katılım halinde, stand dekorasyonu ile fuar katılım bedeline ilişkin harcamaları yılda tek bir fuar katılımına mahsus olmak üzere desteklenmektedir.

  Desteklere ilişkin başvurular Ekonomi Bakanlığı'na yapılmaktadır.

4.6 Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Desteği

Tarımsal ürünlerin ihracatını yapan işletmelere yönelik bir destek mekanizmasıdır. Destek kapsamında, ilgili mevzuatta belirtilen tarım ürünlerinin ihracatında, belirtilen ihracat iade miktarları, azami ödeme oranları ve miktar barajlarına göre ihracat iadesi desteği verilmektedir. Bu destekte, ihracatçı adına doğan destek hakedişleri, Merkez Bankası'nda ihracatçı işletme adına açılacak hesaptan, mahsuplaşma yoluyla karşılanıyor. Verilen destekler vergiler, vergi cezaları, SGK primleri gibi işletmenin borçlu olduğu tutarlardan mahsup edilmektedir.

Bu destek için başvurular fiili ihraç tarihinden itibaren en geç bir yıl içerisinde, bağlı bulunulan ihracatçı birliklerine yapılmaktadır.

4.7 Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi (UR –GE) Desteği

Bu program kapsamında şirketlerin eğitim giderleri ile işbirliği kuruluşlarının proje bazlı giderleri desteklenmektedir. Burada işbirliği kuruluşları olarak ifade edilen kuruluşlar, ihracatçı birlikleri, ticaret ve sanayi odaları, TOBB, TİM, DEİK, teknoloji geliştirme bölgeleri, organize sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri, sektörel üretici dernekleri, sektörel dış ticaret şirketleri ve imalatçıların kurduğu dernek, birlik veya kooperatifler olarak sıralanmaktadır.

Desteğin iki ana unsurundan ilki olan eğitim desteğinde Ekonomi Bakanlığı'nca akredite edilmiş eğitim kurumlarının düzenlediği eğitim programlarına katılım giderleri desteklenmektedir. Şirketlerin akredite edilmiş eğitim kurumlarından aldığı eğitim giderleri %70 oranında ve yıllık $20.000 tutar üst sınırı ile karşılanmaktadır. Başvuru, eğitimin gerçekleştiği şehre göre Ekonomi Bakanlığı'na ya da bölge müdürlüklerine yapılmaktadır.

URGE proje desteğinde işletmelerin, işbirliği kuruluşları önderliğinde, ortak ihtiyaç analizi, ortak öğrenme, ortak pazarlama gibi ihracata yönelik eylem ve faaliyetlerinin desteklenmesi yer almaktadır.

UR-GE projeleri dört aşamada uygulanmaktadır.

- **İhtiyaç Analizi/Eğitim ve Danışmanlık:** Uygulanacak projelerin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Çeşitli analizler yapılıp yurtdışı pazar fırsatları incelenmekte ve projelerin yol haritası (üç yıllık stratejik planlama) çıkarılmaktadır. İhtiyaç analizi sonrasında, belirlenen konulardaki eğitim veya danışmanlık programları gerçekleştirilmektedir. Projenin bu

aşamasında ortaya çıkan ihtiyaç analizi raporu gideri, düzenlenen eğitimlerin giderleri veya danışmanlık faaliyeti giderleri proje bazında, %75 oranında ve $400.000 tutar üst sınırı ile karşılanmaktadır.

- **Yurtdışı Pazarlama Programı ve Alım Heyeti:** Projenin ikinci aşamasında, işbirliği kuruluşu tarafından, proje bazlı en fazla 10 adet yurtdışı pazarlama programı program başına $150.000 tutar üst sınırı ile %75 oranında desteklenmektedir.

  Pazarlama programlarında desteklenen alanlar ise, ortak pazar araştırmaları, pazar ziyaretleri, ticaret heyetleri, yurtdışı fuar ziyaretleri, eşleştirme faaliyeti ve küme tanıtım faaliyetlerinden oluşmaktadır.

  Yurtdışındaki alıcı işletmelerin Türkiye'den alım yapmalarına yönelik olarak düzenlenen en fazla 10 adet alım heyeti programı giderleri de program başına $100.000 tutar üst sınırı ile %75 oranında karşılanmaktadır. Bu destek kapsamında ulaşım, konaklama, tanıtım/organizasyon, tercümanlık, toplantı mekanı kiraları gibi giderler karşılanmaktadır.

- **İstihdam:** Proje kapsamında işbirliği kuruluşlarının proje yürütmek üzere istihdam ettiği iki uzman personelin giderleri, proje süresince yüzde %75 oranında desteklenmektedir.

- **Bireysel Danışmanlık Desteği:** İşbirliği kuruluşlarının projelerine katılan şirketler, proje bitimini takiben proje bazlı bireysel danışmanlık hizmeti de alabilmektedir. Şirketlerin yıllık $50.000 tutar üst sınırı ile üç yıl alacakları danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderleri %70 oranında karşılanmaktadır.

Ekonomi Bakanlığı'nın yukarıda sayılan desteklerinin yanında Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın TR82 Bölgesi'ndeki işletmelere sunduğu yerel destek mekanizmaları da bulunmaktadır. Bu destekler mevcutta ihracata özel olmayıp başvuru sahibi tarafından uyarlanabilir.

4.8 Mali Destek Programları

KOBİ ölçeğini aşmayan işletmelere yönelik geri ödemesiz 500.000 TL tutar üst limiti ile %50 oranında destek verilmektedir. Bu destek mekanizması ile ihracat yapma niyetinde olan işletmeler, bunun için gerekli teknik ve kurumsal kapasiteyi arttırıcı yatırımlar yapabilmektedir. Üretim kapasitesinin arttırılması, ihracata yönelik yeni ürün tasarlanması ve üretilmesi, hedef pazarın talep ettiği belgelendirme hizmetlerinin alınması gibi faaliyetlere ilişkin giderler bu programlar kapsamında karşılanabilmektedir.

4.9 Teknik Destek Programları

İşletmelerin doğrudan başvuru sahibi olamadığı bu destek mekanizmasına işletmelerin ilişkili olduğu çatı kuruluşlar başvurabilmektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler, organize sanayi bölge müdürlükleri gibi kurum ve kuruluşlar ilgili oldukları işletmelere yönelik eğitim programları için başvuru yapabilmektedir. İhracat süreçleri ile ilgili eğitimler bu destek kapsamında değerlendirilebilmektedir.

4.10 Güdümlü Proje Desteği

Bu destek programı ile de ildeki kamu kurum ve kuruluşları, ihracatın önündeki yapısal sorunları aşmaya yönelik olarak tasarlayacakları büyük ölçekli yatırım projelerini teklif edebilmektedir.

4.11 İhracatçı İşletmelere Yönelik Yeni Tasarlanabilecek Destek Mekanizmaları

4.11.1 İhracat Destek Merkezi

İhracat destek merkezi Eskişehir Ticaret Odası bünyesinde faaliyet gösteren örneği olan bir yapılanmadır. Dış Ticaret Destek Merkezi olarak adlandırılan birim, Eskişehir Ticaret Odası üyelerinin ihracat kapasitelerini arttırmak misyonu ile kurulmuştur. İşletmeler gelen talepler doğrultusunda yeni pazar ve ürün araştırması yapmakta ve dış ticaret süreçlerini kolaylaştırıcı hizmetler vermektedir. Sunulan hizmetler dört gruba ayrılmıştır:

- **İhracat Araştırmaları:** Pazar araştırmaları yapılmakta ve potansiyel müşteriler ile ihracatçı işletmeler arasında iletişim kurulmaktadır.
- **İthalat Araştırmaları:** Gerçekleştirilecek ithalat işlemleri için fiyat avantajı sağlamak ve sürdürülebilir işbirlikleri geliştirmek için ihtiyaç duyulan tedarikçilerin bilgileri temin edilmektedir.
- **İhracata Yönelik Devlet Destekleri:** Ekonomi Bakanlığı başta olmak üzere ihracata destek veren kurum ve kuruluşların destek mekanizmaları ile ilgili bilgi ve danışmanlık hizmeti verilmektedir.
- **Kolaylaştırıcı Hizmetler:** İşletmelerin ihracat altyapısının güçlenmesi için web sitesi, ürün kataloğu, işletme tanıtım seti gibi tanıtım materyallerinin çeviri hizmetleri sunulmaktadır.

Bu yapının bir benzerinin TR82 Bölgesi için de kurulması düşünülebilir. Ancak bölge ticaret ve sanayi odalarının finansal ve kurumsal kapasitelerinin bunun için yeterli olamayabileceği göz

önünde bulundurulmalıdır. Bu tip bir hizmet biriminde istihdam edilecek personelin en azından İngilizce yabancı dil bilgisine sahip olması ve dış ticaret alanında bilgi ve tecrübe sahibi olması gerekliliği ticaret ve sanayi odalarının insan kaynakları giderlerini arttıracaktır. Bir diğer boyutu da gerekli personelin temini konusunda yaşanacak güçlüklerdir.

Eskişehir Ticaret Odası örneğindeki kadar kapsamlı olmasa da bu hizmetlerin kısmi olarak yatırım destek ofisi marifetiyle verilmesi değerlendirilmelidir. Örneğin ihracata yönelik devlet destekleri için işletmelerin yapacağı başvurularda, yatırım destek ofisleri birebir danışmanlık hizmeti verebilir. Dış ticaret konusunda bilgi sahibi personelin istihdamıyla ya da bu mümkün olmazsa mevcut personele gerekli eğitimlerin aldırılması ile sunulan diğer hizmetlerin de kademeli olarak verilmesi planlanabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, böyle bir hizmetin verilmeye başlanması ile yatırım destek ofislerinin dış ticaret teması ile çalışması ve faaliyetlerinin özelleştirilmesi gerekliliğidir.

4.11.2 İşletme Koçluğu Desteği

TR82 Bölgesi'nde faaliyet gösteren, potansiyeli olduğu halde henüz dış ticarette aktif olamamış işletmelerin temel adımları atarak sürdürülebilir ihracat faaliyetleri gerçekleştirebilmelerini sağlamak amacıyla Ajansın Yatırım Destek Ofisleri (YDO) üzerinden "işletme koçluğu" sunulması planlanmaktadır. İşletme koçluğu işletmenin ihracat hakkında temel bilgilere sahip olmasından, hedeflenen pazarlarda önemli rakamlarda ihracatı sürdürebilir hale getirmesine kadar süren bir çalışmayı kapsamaktadır.

İhracat alanında sunulacak işletme koçluğu planlama, uygulama ve süreklilik olmak üzere 3 temel aşamadan oluşmaktadır.

Planlama: TR82 Bölgesi'nde ihracat yapmaya uygun olarak belirlenen pilot işletmelerin ihracata yönelik somut adımları atması amacıyla işletmelere ziyaretlerin gerçekleştirilmesi ile başlayan bu çalışmada her işletme için ayrı bir ihracat stratejisinin geliştirilerek fuarlara katılım ve ikili işletme görüşmelerinin planlanmasının yanı sıra ihtiyaç duyulacak işletme içi eğitimlerinin de listelenmesi sağlanacaktır. Planlama aşamasında işletmenin ihracat çalışmaları için ayıracağı bütçe ve ihracat alanında yararlanabileceği devlet destekleri alanlarında da detaylı bir ön hazırlık da yapılacaktır.

a. Ön Ziyaretler: Belirlenmiş olan işletmeler ile işletmenin üretim yerinde gerçekleştirilecek ziyaretlerde işletmenin ürünleri, üretim alanı, üretim kapasitesi, depolama alanı vb. diğer

konularda ilk izlenimlerin edinilmesi sağlanacaktır. Bu ziyaretlerde işletmenin üretimi ile birlikte hedefleri, dış ticarete verdiği önem ve işletmenin yenilik çalışmalarına açık olması konuları da ele alınacaktır. Ziyaretlerdeki temel amaç işletmeler ile ihracat stratejisinin oluşturulmasından önce işletmenin kurum tarafından detaylıca incelenmesi ve tanınması hedeflenmektedir. Ön ziyaretlerin Ajans çalışma programına göre 2016 Yılı Ocak Ayı içerisinde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

b. Çalışma Stratejisi: İşletmelere yönelik ziyaretler neticesinde işletmenin ihracat gerçekleştirmeden önce ihtiyaç duyacağı tüm adımların listelendiği bir program belirlenecektir. Planlayan kurum ile uygulayacak olan işletme arasında güçlü bir koordinasyon kurularak hazırlanacak olan bu stratejide işletmelerin ihracat çalışmalarının tamamını içeren bütçe, ihracat stratejisi, materyal planlaması, ikili görüşmeler, işletme içi eğitimler ve ihracata yönelik devlet destekleri konuları yer alacaktır. İşletmenin ihracat ile tanışması ve sürekliliğin sağlanmasına yönelik tüm çalışmaların iskeletini oluşturacak bu strateji uygulaması Ajans çalışma programına göre yaklaşık 2 ay sürecek olup, 2016 Yılı Ocak – Şubat ayları içerisinde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

c. İhracat Stratejisi: İşletmeler açısından ihracat hazırlıklarının temelini oluşturacak olan stratejinin belirlenmesi ile işletmenin hedeflediği ülke ve sunacağı ürün belirlenecek, rekabetçi işletmelere karşı öne çıkacak üretim ve pazarlama metotları geliştirilecektir. İhracat stratejisi işletmenin ihracat öncesi elde edeceği "fizibilite raporu" niteliğinde olacaktır. İhracat stratejisi uzun soluklu bir çalışma olup, Ajans çalışma programına göre 2016 Yılı Şubat – Nisan ayları içerisinde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

- **Pazara Giriş:** İşletme ile yapılan görüşmeler neticesinde işletmenin ürünlerine yönelik talep gücü yüksek doğru bölge ve spesifik olarak doğru ülkeler belirlenecektir. Stratejinin ilk adımlarından olan pazar araştırması ile ürünlerini yurt dışı ülkelerde pazarlamak isteyen imalatçı işletmeler için ürünlerini ihracat etmeyi istedikleri ülke pazarındaki ilgili ithalatçı / distribütör işletmelerin araştırması yapılacaktır.
- **Benchmarking**: Hedef ülke / pazar belirlenmesiyle birlikte sektörde yer alan rekabetçi işletmelerin analiz edilerek ürünlerinin araştırılması ve rekabete ilişkin pozisyon alınması sağlanacaktır.
- **Ürün**: Rakip işletme analizi sonrasında işletmenin hedef ülkedeki ürün tasarım, üretim ve pazarlama konularında bir strateji belirlenmesi sağlanacaktır. Özellikle hedef pazardaki alıcının ihtiyaçlarını karşılayacak kapasitede ve Ar-Ge çalışmalarını kapsayacak ürünlerin geliştirilmesi ile birlikte görsel zenginlik açısından tasarıma ağırlık verilmesi hedeflenecektir.
- **Fiyat**: İşletmenin ihracatında en belirleyici kriterlerden biri olan fiyat politikası için hedef pazarlarda gerçekleştirilen benchmark analizleri kullanılacaktır. Analizler neticesinde ihracatta

hem alıcı hem de tedarikçi uygun fiyat politikalarının geliştirilmesi sağlanacaktır. B2B görüşmeleri öncesinde işletmenin ihracata yönelik ürünleri için belirli bir fiyat aralığı tutması sağlanacak, görüşmeler sırasında işletmeye fiyat esnekliği yaratılacaktır.

- **Marka**: İşletmenin kendi adıyla üretim yapması ya da B2B görüşmeleri neticesinde anlaşabileceği işletmeler adına fason üretim yapılması olasılıklarını içeren bir çalışma gerçekleştirilecektir. İki opsiyon için de işletmenin hazırlıklı olması sağlanacaktır.
- **Tedarik**: İhracat öncesinde anlaşma sağlanacak işletmelere yönelik sürekli ya da talebe göre tedarik stratejisi geliştirilmesi planlanacaktır. İşletmenin bu iki üretim alanına yönelik hazırlık yapması ile B2B görüşmelerinde işletmenin pazarlık ve ikna gücünün yüksek olması amaçlanmaktadır.
- **Pazarlama**: Çalışma ile işletmenin profili ve ürünleri hakkında hedef ülkede algı oluşturulması amaçlanmaktadır. İhracat stratejisi ile birlikte hazırlanacak materyaller (web sitesi, broşür, katalog, video vb.) ile işletmenin ihracat hedeflenen işletmelere yönelik pazarlama teknikleri geliştirilecektir. Hem basılı hem de görsel çalışmalar ile güçlü bir tanıtım ihracatçı işletmelerin ülkeye hızlı ve etkin bir şekilde girmesini sağlayacaktır. Yine benzer şekilde ihracat ile ilgili olarak sektörel sitelerde kayıt ve tanıtım çalışmalarının gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. İhracat stratejisine paralel olarak, işletmenin ürünleri, tasarımlarını ve ilgili tüm detayları içeren ve tanıtan web sitesi, katalog, broşür, video ve diğer görsel ve basılı çalışmaları içeren tüm materyaller belirlenecektir. İhracatı planlanan ürünlere yönelik olarak tanıtımın İngilizce ve ilgili diğer dillerde (Arapça vb.) çevrilmesi sağlanacaktır.

d. Fuar & Etkinlik: İhracatta hedef ülkelerde 2016 yılında düzenlenen fuar ve diğer etkinlikleri içeren takvim oluşturulacaktır. İşletmenin nokta atışı olarak belirleyeceği fuarlara ve diğer etkinliklere katılım için gerekli hazırlıklar Dışişleri Bakanlığı'nın ataşelikleri ile koordinasyon içerisinde belirlenecektir.

e. B2B Görüşme: Yurtdışındaki etkinliklerin belirlenmesi ile birlikte işletmenin hedef ülkelerde ihracat partneri olarak belirleyebileceği işletmeler odaklanılacaktır. İşletmeler ile temasa geçilerek etkinlik dışında bu işletmelere yönelik teknik ziyaretler ve ikili görüşme fırsatları yaratılacaktır.

f. Eğitim: İşletme içerisinde ihracat ile ilgili gerekli bilgilerin uygulamalı olarak aktarılması amacıyla personelin eğitilmesi hedeflenecektir. İhracatın artırılması amacıyla düzenli olarak işletmelerin dış ticaret içeriği ile bilgilendirilmeleri ve birlikte yürütülecek mentörlük faaliyetleri ile destekleme gerçekleştirilecektir. İşletme bünyesinde yabancı dil bilen personel sayısının arttırılmasına yönelik eğitim planlaması gerçekleştirilecektir.

g. Teşvikler: İşletmenin pazar araştırması, yurtdışı etkinliklerine katılım, tanıtım materyal basımı ve hazırlanması, rakip analizi, sektörel sitelere kayıt için gerekli olan finansmanın

belirlenmesi sağlanacaktır. Akabinde bu kalemler için devletin sunduğu destekler incelenecek ve bu teşviklere yönelik başvurular için sürekli mentörlük hizmeti sunulacaktır.

h. **Bütçe**: İhracata yönelik tüm adımlar belirlendikten sonra işletme ile yapılacak görüşmelerde işletmenin 2016 yılından itibaren uygulayacağı ihracat çalışmaları için ayıracağı bütçe planlanması gerçekleştirilecektir. Özellikle işletmenin ihracat stratejisine uygun olarak hazırlanan bütçede devlet destekleri ile elde edilecek kazançlar da belirlenecektir. İhracat vizyonuna uygun faaliyetleri içeren projeler sunmalarını sağlanmasına yönelik bütçe planlamaları da bu çalışma içerisinde yer alacaktır.

Uygulama: Çalışma ve ihracat stratejilerinin belirlenmesinden sonra işletme ile uygulama programı hazırlanacaktır. Programa göre ilgili kuruluşlar ile teşvik konusunda temasa geçilecek, fuar ve diğer etkinlikler için katılım başvurusu yapılacak ve tanıtım materyallerinin basımına yönelik faaliyetlere başlanılacaktır. Planlama sonrasında işletmenin adımları atması beklenmekte olup, uygulama aşamasında hem izleme hem de kontrol etme işlemleri gerçekleştirilecektir. İşletmenin ihracata yönelik atacağı ilk adımların doğru olmasını sağlamak amacıyla Ajans uzmanları ve ihracat stratejisinin hazırlanmasında dahil olan tüm aktörler çalışmalara dahil olacaktır. Tüm yıl sürecek olan bu çalışmaların Ajans çalışma programına göre 2016 Yılı Nisan – Aralık döneminde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Süreklilik: İşletmenin ihracat çalışmalarına başlaması ve uygulamanın düzenli bir şekilde devam etmesi ile birlikte ihracata olan yatkınlığın arttırılması, alanda uzmanlaşma sağlanması amacıyla Ajans uzmanlarının işletmelere sunacağı mentörlük hizmetinin devam etmesi planlanmaktadır. Bu aşamada her bir işletme için Ajans ile temasta olacağı bir kontak personelin belirlenmesi sağlanacaktır. İşletmelerin ihracat süreçlerinde yaşadığı problemlerin başında pazarlara ulaşım, iletişim, dokümantasyon, para transferi, müşteri güvenirliği konularında yaşadıkları sorunlara sürekli danışmanlık hizmeti sağlayarak işletmeleri yönlendirebilecek bir yapı Ajans ile Ticaret ve Sanayi Odaları koordinasyonunda oluşturulacaktır.

5 Çözüm ve Politika Önerileri

Ortak İş Yapma Kültürünün Tesisi:

Bölgemizde bulunan işletmeler belli başlı birkaç sektörde yoğunlaşmaktadır. Bu durum işletmelerin benzer sorun ve problemlere sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu işletmeler ölçek olarak da birbirine oldukça yakındır. Bu nedenle işletmelerin sınırlı kaynak ile ortak sorunlarını çözmeye yönelik projelerin uygulamaya sokulması büyük önem arz etmektedir. Tedarik, enerji, işleme, depolama ve nitelikli insan kaynağı maliyetlerini azaltabilmek adına ortak işleme alanları, yine işletmelerin kapasitelerini bir araya getirerek ihracat talepleri oluşturmak üzere ortak pazarlama organizasyonu, veya hedef ülkede sürekli ürün tedariğini tesis edecek ortak depolama ve ofis alanı kullanımı gibi aktiviteler geliştirilmeli ve teşvik edilmelidir.

İşletmelerin Bilgi Seviyesinin İlerletilmesi ve İnsan Kaynağı Kapasitesinin Geliştirilmesi:

İhracat geleneksel üretim faaliyetlerinde bulunan aile şirketlerinin yoğun olduğu bölgemizde korkulan bir aktivitedir. Bunun temelinde işletme sahiplerinin ve mevcut insan kaynağının konu ile ilgili bilgi seviyesinin yetersiz olması yatmaktadır. İhracatın artırılması amacıyla düzenli olarak işletmelerin dış ticaret içeriği ile bilgilendirilmeleri ve birlikte yürütülecek mentörlük faaliyetleri ile gelişimleri takip edilmelidir.

İhracatın geliştirilmesi için bu alanda yetişmiş insan gücüne ihtiyaç bulunmaktadır. Bölgede işletmelerde ihracat departmanı bulunan işletme sayısı oldukça sınırlıdır. İlave olarak yabancı dil bilen personel sayısı da oldukça sınırlıdır. Bu konuda bölgedeki üniversitelerin ve ilgili kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışma gerçekleştirerek politika belirlemesi gerekmektedir.

Ulaşım Altyapısının Geliştirilmesi:

Bölgenin ulaşım imkanları bir hayli kısıtlıdır. Son yıllarda önemli ölçüde yatırımlar gerçekleşmiş, bu yatırımların bir kısmı devam etmektedir. Ancak, ihracat geliştirebilmek için ihtiyaç duyulan önemli ulaşım altyapısı ihtiyaçları bulunmaktadır. Organize sanayi bölgelerine demir yolu ulaşımının sağlanabildiği ülkemizde bölgemizde ulaşım maliyetlerini en aza indirecek demiryolu ağı bulunmamaktadır. Yine, limanlara ulaşım oldukça zor olup, tünel

yatırımları gerekmektedir. Ayrıca ticari teknelere sunulan özel tüketim vergisinden müstesna motorin imkanı, ulusal bir politika olarak ihracata yönelik kara taşımacılığı alanında faaliyet gösteren işletmelere de sunulabilirse ihracat operasyonundaki en yüksek maliyet olan nakliye giderleri azalacak ve ihracat daha avantajlı hale gelecektir. Bölgedeki ticari faaliyetleri desteklemek adına bölgesel bir fuar ve kongre merkezinin bölgeye kazandırılması oldukça önemlidir. Fuar merkezi ile birlikte hareketlenecek ticari faaliyetler ihracat kapasitesini de artıracaktır.

İnebolu Limanı'nın yanında Sinop Limanı'nın da işlerliğinin artırılması, yeniden gümrük müdürlüğünün faaliyete geçmesi oldukça önemlidir.

Lobicilik Faaliyetlerinin Geliştirilmesi:

İhracatı arttırabilmek etkin ve sürekli lobi faaliyetlerinin gerçekleşmesi ile çok yakından ilgilidir. Kamu, özel sektör ve sivil toplum örgütleri arasında birlikteliği sağlayabilen Anadolu şehirlerinin ihracat rakamlarında üst sıralara tırmandığını görmekteyiz. Özellikle bölgenin ihracat ile ilgili altyapısını geliştirecek, bölgeyi çevre bölgelere göre ihracat anlamında öteye geçirecek kazanımlar için lobi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi oldukça kritiktir. Mümkün olabilecek kazanımlara baktığımızda, örnek olarak endüstriyel bölge, serbest bölge, ihtisas limanı, altyapı yatırımlarının hızlanması, bölgedeki ihracat kapasitesine sahip sektörleri harekete geçirebilecek ölçüde yabancı yatırımın bölgeye çekilmesi, hedef ülkelere ihracatın geliştirilebilmesi için gerçekleştirilebilecek girişimler verilebilir.

Sürekli Danışmanlık Hizmetlerinin Sağlanması:

İşletmelerin ihracat süreçlerinde yaşadığı problemlerin başında pazarlara ulaşım, iletişim, dokümantasyon, para transferi, müşteri güvenirliği konularında yaşadıkları cesaretlerini kırıcı bir takım gelişmeler yatmaktadır. Bu sorunlara sürekli danışmanlık hizmeti sağlayarak işletmeleri yönlendirebilecek bir yapı Ajans ile Ticaret ve Sanayi Odaları koordinasyonunda oluşturulabilir. Ajansımız bünyesinde bulunan yatırım destek ofislerinde çalışan birer uzman sadece ihracat süreçlerinde danışmanlık faaliyeti sunmak üzere istihdam edilebilir. Böyle bir yapılanma ile işletmelerin ihracat süreçleri ile ilgili olarak ihtiyaç duyduğu her konuda sürekli danışıp, gerektiğinde aktif olarak katkı alabileceği danışmanlık hizmetlerine ulaşılabilir.

Üretim ve Teknoloji Altyapısının Desteklenmesi:

Teknolojinin hızla ilerleme kaydettiği günümüzde ihracatçılar için teknoloji altyapısına ulaşım onlara önemli mesafe kaydettirebilir. Özellikle, işletmeler için farklı ülkelerde müşteri bulabilmek oldukça uzun ve maliyetli bir süreci beraberinde getirmektedir. Fakat, günümüz teknolojisi ve bilgi paylaşımı ile müşterilere ulaşmak oldukça kolaydır. Ekonomi Bakanlığı'nın da %50 oranında desteklediği kompass gibi veri tabanları potansiyel müşteriler ile ilgili detaylı veriler sunabilmektedir. İşletmelerin bireysel olarak bu veri tabanlarına erişim için bütçe ayırmadığını ve bu tarz veri tabanlarından faydalanacak bilgi ve beceri seviyesinde olmadıkları görülmektedir. Bu noktada ihracatçılara danışmanlık hizmeti sunma misyonunu da üstlenen Ajans ve yatırım destek ofisleri bünyesinde bu veri tabanlarına potansiyel ihracatçılar için erişim sağlanıp, ilgili verilerden etkin bir şekilde faydalanmaları tesis edilebilir. Yine, ihracatçıların potansiyel müşterileri ile kendi şehirlerinde yapacakları müzakereler yatırım destek ofisleri kullanılarak gerçekleştirilebilir veya yabancı dil konusunda personelden destek sağlanabilir.

İşletmelerin mevcut kapasiteleri ile ihracat gerçekleştirmeleri mümkün olsa da yüklü siparişlerde bunu gerçekleştirebilme ihtimalleri bulunmamaktadır. Bu nedenle üretim hatlarının gerek modernizasyonu gerek ise ilave yatırımları için kaynak yaratmaları gerekmektedir. Bilindiği üzere ajansımız mali destek programları gerçekleştirmekte ve işletmeleri yaptıkları yatırımlarda fonlamaktadır. Ajansımız yanında diğer kamu kurumlarının da benzer destek ve teşvik mekanizmaları bulunmaktadır. Ancak, özellikle bölgemizde bu fonlama mekanizmalarının olabildiğince eşgüdümlü ve bir politika çizgisinde sağlanması kaynağın kullanımının etkinliğini artıracaktır. Destek programları düzenleyip yatırımcılardan proje sunmalarını beklemek bu anlamda doğru yaklaşım olmayabilir. Bunun yerine potansiyel ihracatçı işletmeler ile birebir çalışarak onların bu vizyonuna uygun faaliyetleri içeren projeler sunmalarını sağlamak kaynağın somut hedefler için kullanımını tesis edebilir.

Üreticilerin İhracat Potansiyeli Olan Katma Değeri Yüksek Ürünlere Yönlendirilmesi:

Bölgedeki işletmelerin ihracatı ve üretimi mümkün, çevre ülkelerden talep edilen, katma değeri yüksek ürünlerin üretimine yönlendirilmesi yine Ajansımızın misyonu dahilinde gerçekleştirilmesi gereken önemli bir aktivitedir. İhracat eksenli, mevcut imkanlar ile tedariği mümkün olabilecek gerçekçi yatırım projeleri fizibiliteleri ajans marifetiyle gerçekleştirilerek

ihracat planlayan yatırımcı ve girişimcilere sunulabilir. Saha çalışmaları ile ilgili fizibilite çalışmaları yatırımcı ve girişimcilere benimsetilebilir. Ajans mali desteklerinin de aynı eşgüdüm ile yatırımcıları desteklemesi sağlanabilir.

Konjonktürel Avantajların Değerlendirilmesi:

Ülkemiz coğrafyası etrafında son yıllarda önemli politik ve ekonomik gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişmeler çoğu zaman istikrarsızlık ile müdahale gerektirse de hem ülkemiz hem de bölgemiz için avantajları da beraberinde getirmektedir. Örneğin, Rusya Federasyonu'na Batılı ülkeler tarafından uygulanan ambargo önemli fırsatları getirmektedir. Özellikle, gıda alanında oldukça büyük bir fırsat bulunmaktadır.

Yine, İran ile Batılı ülkelerin ulaştığı anlaşma sonrası uygulanan ambargonun gevşemesi veya kalkması sonucu özellikle D-100 (E-80) güzergahının da katkısı ile İran pazarında bölgenin ihracat potansiyelinin gelişme kaydetmesi beklenebilir.

KAYNAKÇA

Ekonomi Bakanlığı. (2010). *Türkiye 2023 İhracat Stratejisi*. Ankara: Ekonomi Bakanlığı

Kalkınma Bakanlığı. (2013). *10. Kalkınma Planı*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. (2007). TR8 Batı Karadeniz Bölgesi Tarım Master Planı. Ankara: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı.

TİM Akademi. (2014). *Adım Adım İhracat* , Temmuz 6, 2015 tarihinde http://www.timakademi2023.org/wp-content/uploads/2013/07/ADIM-ADIM-IHRACAT-2014-ilanli-kitap2.pdf adresinden alındı.

Mevlana Kalkınma Ajansı. (tarih yok). *TR52 Konya-Karaman Bölgesinin İhracat Yapısı*

Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2015). *TR82 Bölgesi illeri İşletme İhracat Verileri.*

Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). *Dış Ticaret İstatistikleri.* Haziran 30, 2015 tarihinde http://tuikapp.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul adresinden alındı.

Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC). Türkiye Dış Ticaret Verileri. Temmuz 07, 2015 tarihinde http://www.trademap.org/ adresinden alındı.

EK-1 (Çankırı'daki İhracatçı Firmalar)

SEKTOR	UNVAN	ADRES	IL	ILCE
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**AĞA MOBİLYA İNŞAAT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	BUĞDAY PAZARI MH. AHMET TALAT ONAY BULVARI NO:17	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Madencilik Ürünleri	**AKPER MAD.INS.TAAH.SAN.LTD.STI**	ATATURK BULVARI YAKIN APT. 37/5	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Madencilik Ürünleri	**ARMİNA KİL KOZMETİK SAN.VE.TİC.LTD.ŞTİ.**	ABDÜLHALİK RENDA MAH.ANKARA CAD. ALGÖR SİTESİ NO:12	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Otomotiv Endüstrisi Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**AS ATLAS AKÜ İMALAT NAKLİYAT İÇ VE DIŞ TİC.LTD.ŞTİ.**	B.PAZARI MAH.A.TALAT ONAY BUL. CUMHURİYET APT.NO:4/8	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Otomotiv Endüstrisi	**ATLAS AKÜ İMALAT NAKLİYAT TAAH SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ 7-B BLOK NO:19	**ÇANKIRI**	KORGUN
İklimlendirme Sanayii	**AYPLAST PLASTIK ELEKTRIK INS.S AN.VE TIC.LTD.STI.**	ORG.SAN.BLG.NEVZAT AYAZ BLV.2	**ÇANKIRI**	KORGUN
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Meyve Sebze Mamulleri Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	**AYTAÇ BEYAZET SANAYİ VE TİCARET A.Ş.**	İSTASYON MAH.BEDİLÖNÜ MEVKİİ	**ÇANKIRI**	ÇERKEŞ
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller Elektrik Elektronik ve Hizmet Meyve Sebze Mamulleri İklimlendirme Sanayii	**AYTAÇ GIDA YATIRIM SAN. VE TİC. A.Ş.**	AYTAÇ TESİSLERİ İSTASYON MAH. ÇÖKAY CAD. NO.7.KAT.7	**ÇANKIRI**	ÇERKEŞ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**BAYKUŞ POLİÜRETAN KOLTUK VE MOBİLYA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	YENİ MAH.ŞABANÖZÜ ORG.SAN.BÖLG. ORTA YOLU 1.KM. 1.CAD. NO;2	**ÇANKIRI**	ŞABANÖZÜ

EK-1 (Çankırı'daki İhracatçı Firmalar)

Otomotiv Endüstrisi				
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**ÇAĞLAR ÇORAP VE TEKS.ÜRÜN.DIŞ TİC.LTD.ŞTİ.**	BUĞDAY PAZARI MH.OTOGAR KARŞISI NO: 9/A	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller Elektrik Elektronik ve Hizmet Diğer Sanayi Ürünleri	**ÇANKIRI SÜT HAYVANCILIKİMŞ.MAD.NAK.İMALAT SAN.VE TİC.A.Ş.**	KIRKEVLER MAH.KENBAĞ MEVKİİ KASTAMONU YOLU 7.KM	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**HACIBAYRAMOĞLU TAVUKÇULUK VE AMBALAJ SAN.TİC.LTD.ŞTİ.**	ORG.SAN.BÖLG.5.CAD.NO:13	**ÇANKIRI**	ŞABANÖZÜ
Makine ve Aksamları	**KIRIKER METAL ASANSÖR SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**		**ÇANKIRI**	MERKEZ
Makine ve Aksamları Çelik	**LOTUS DÖKÜM MAKİNA SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.**	ORG.SAN.BÖLGESİ AYAZ BULVARI NO:6	**ÇANKIRI**	KORGUN
Çelik	**LOTUS DÖKÜM MAKİNA SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.**	ORG.SAN.BÖLGESİ AYAZ BULVARI NO:6	**ÇANKIRI**	KORGUN
Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**MEGASAN MEDIKAL GAZ SIST.SAN. TIC.LTD.STI.**	KUCUK SAN.SIT.EK BLK.NO:17	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Tekstil ve Hammaddeleri	**ORFE MEFRUŞAT SAN.İÇ VE DIŞ TİC.LTD.ŞTİ.**	OSB.NO:2	**ÇANKIRI**	KORGUN
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Otomotiv Endüstrisi Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**PERLA NAKIŞ BRODE TEKS.SAN.VE TİC.AŞ.**	KORGUN ORGANİZE SAN.BÖLG.114. ADA 2. PARSEL	**ÇANKIRI**	KORGUN
Madencilik Ürünleri	**SAFİR TUZ GIDA MADENCİLİK NAK.İNŞ. İTH.İHR.SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	ANKARA KARAYOLU 4.KM.SAFİR TUZ FABRİKASI	**ÇANKIRI**	MERKEZ

EK-1 (Çankırı'daki İhracatçı Firmalar)

Demir ve Demir Dışı Metaller Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**SKYART İNŞAAT TAAHÜT MÜHENDİSLİK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.**	YENİ MAH ORG. SAN. BÖL.3.CD.NO:10	**ÇANKIRI**	ŞABANÖZÜ
Otomotiv Endüstrisi	**SUMİTOMO RUBBER AKO LASTİK SAN. VE TİC. A. Ş.**	ABDÜLHALİK RENDA MH.BALLICA MEVKİİ ELDİVAN YOLU ÜZERİ KÜÇÜK SAN.SİT.KARŞISI NO:29	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Otomotiv Endüstrisi	**TAHSİN AKÜ İMALAT İTHALAT İHRACAT SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	BÜYÜK MAH.ORGANİZE SAN.BÖL.NO:10	**ÇANKIRI**	KORGUN
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	**TEKİNAK GIDA SAN.VE TİC.A.Ş.**	BALLICA MEVKİİ KÜÇÜK SAN.SİT. KARŞISI	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Halı	**TURGAY SİLAHSIZ**	BUĞDAY PAZARI MH.A.TALAT ONAY BLV. NO:17/2	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Hazırgiyim ve Konfeksiyon Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**UNMAK GIDA TAR.HAY.VE İHT.MAD. PAZ.İTH.İHR.DIŞ T.SAN.LTD.ŞTİ.**	A.H. RENDA MAH. BALLICA MAVK. ELDİVAN YOLU NO:21	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Hazırgiyim ve Konfeksiyon Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**UNTAŞ GIDA SAN. VE TİC. A. Ş.**	ANKARA YOLU ÜZERİ 2.KM. BALLICA MEVKİİ	**ÇANKIRI**	MERKEZ
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Madencilik Ürünleri Makine ve Aksamları Meyve Sebze Mamulleri	**ÜÇ-EL TARIM ÜRÜNLERİ TOHUMCLUUK VE MOTORLU ARAÇLARI GIDA TAAHHÜT SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	KAVLAKLI KÖYÜ	**ÇANKIRI**	KIZILIRMAK
Elektrik Elektronik ve Hizmet Çelik Otomotiv Endüstrisi	**VOESTALPİNE KARDEMİR DEMİRYOLU SİSTEMLERİ SAN.VE TİC.A.Ş.**	ABDULHALİK RENDA MH.ANKARA KARAYOLU 3.KM.TCDD MAKAS FABRİKASI YANI	**ÇANKIRI**	MERKEZ

EK-2 (Kastamonu'daki İhracatçı Firmalar)

SEKTOR	UNVAN	ADRES	IL	ILCE
Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**A.C.S. TIBBİ TEKSTİL ÜR.SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	O.S.B. 108 ADA 2 PARSEL	**KASTAMONU**	SEYDİLER
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	**AEB SANAYİ VE TİCARET LTD.ŞTİ.**	HEPKEBİRLER MAH.ÇİFT HAMAM SOK NO:2/A	**KASTAMONU**	MERKEZ
Madencilik Ürünleri	**AS ONUR MERMER MADEN İNŞAAT TAAHHÜT NAKLİYAT SANAYİ TİCARET LTD.ŞTİ.**	TOPRAKKÖPRÜ MEVKİİ İNEBOLU YOLU 4.KM	**KASTAMONU**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	**ASBERK TEKSTİL SANAYİ TİCARET LTD.ŞTİ.**	ÇAY MH.YENİ SANAYİ SİTESİ	**KASTAMONU**	İHSANGAZİ
Gemi ve Yat	**AYBOT GEMİ YAT TURİZM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.**	KUMLUCA KÖYÜ NO:2 D: 3	**KASTAMONU**	CİDE
Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**BAYRAMOĞULLARI ORMAN ÜRÜNLERİ İNŞ. TAAH. SAN. TİC. LTD.ŞTİ.**	CUMHURİYET MAH. ATATÜRK CAD. NO:16	**KASTAMONU**	TOSYA
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	**BGB DIŞ TİCARET LTD.ŞTİ.**	TOPTANCILAR SİTESİ NO:1	**KASTAMONU**	MERKEZ
Madencilik Ürünleri Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik İklimlendirme Sanayii	**BIYIKLIOĞLU MADENCİLİK İNŞAAT TAAHHÜT NAKLİYE İTHALAT VE İHRACAT SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	KUZEYKENT MAH.YENİ KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ 48.SOKAK NO:21	**KASTAMONU**	MERKEZ
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**BOYNEROĞLU ORMAN ÜRÜNLERİ İNŞAAT TAAHHÜT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	TOSYA ORG SAN.BÖL.2.CAD. NO:1	**KASTAMONU**	TOSYA
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	**CASMONİ TEKSTİL SANAYİ VE TİC.A.Ş.**	ANKARA YOLU ÜZERİ ÖRENCİK MEVKİİ 7.KM NO:33	**KASTAMONU**	MERKEZ
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**ÇAĞ ORMAN ÜRN.OTOMOTIF SAN.VE TIC.A.Ş.**	AKCAKAVAK MEVKII 9.KM.TOSYA	**KASTAMONU**	TOSYA
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**DEKAST ENDÜSTRİ LTD.ŞTİ.**	İSMAİLBEY MAH.KASTAMONU CAD. 152 ADA 37 PARSEL	**KASTAMONU**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik İklimlendirme Sanayii Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**ELTES MÜHENDİSLİK ENERJİ İNŞAAT NAKLİYAT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	AKTEKKE MH.KASTAMONU BARUTÇUOĞLU AVM B BLOK NO:36	**KASTAMONU**	MERKEZ
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	**ERDEM SEPETÇİOĞLU ŞEKERLEME GIDA İNŞAAT NAKLİYAT TURİZM SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	İNÖNÜ MAH. ESKİ SAN.SİT NO:13 İÇ KAPI D	**KASTAMONU**	MERKEZ
Madencilik Ürünleri Mücevher Demir ve Demir Dışı Metaller	**ETİ BAKIR A.Ş.**	AŞI KÖY MEVKII	**KASTAMONU**	KÜRE

EK-2 (Kastamonu'daki İhracatçı Firmalar)

Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**EV-KAP ORMAN ÜRÜNLERI VE YAPI SAN.TIC.LTD.ŞTI.**	TOSYA-IST.KARAYOLU 6.KM.BöLGE TRAFIK ALTI YAZIÇAM MEVKI PK32	**KASTAMONU**	TOSYA
Madencilik Ürünleri	**GOKCEAGAC MAD.INS.TAS.ORMAN UR UN.SAN.TIC.LTD.STI.**	VALI TOPALOĞLU CAD.NO.30	**KASTAMONU**	HANÖNÜ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Madencilik Ürünleri Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Çelik	**GRAND MADEN İÇ VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.**	BAHÇELİEVLER MAH. ADALET SK. NO/10-1/2 TOSYA	**KASTAMONU**	TOSYA
Demir ve Demir Dışı Metaller Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**GÜLBEYAZ ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALAT VE İHRACAT PAZARLAMA SAN. TİC. LTD. ŞTİ.**	SAPACA KÖYÜ KURTBELİ ORG. SAN. BÖLG. MAH. 1 CD. NO:10 İÇ KAPI NO:2	**KASTAMONU**	TOSYA
Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**GÜLCAN ORMAN ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A. Ş.**	KASTAMONU ORG. SAN.BÖLGESİ 9.CD. NO:1	**KASTAMONU**	MERKEZ
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**GÜLER ORMAN ÜRÜNLERİ OTOMOTİV İNŞAAT İHR. SAN. TİC. LTD.ŞTİ**	SULUCA SANAYİ SİTESİ GÖBLEKLER MEVKİİ TOSYA	**KASTAMONU**	TOSYA
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**GÜVENSAN ORMAN ÜRÜNL.SAN.TİC. LTD.ŞTİ.**	HARSAT MAH.MARANGOZLAR SAN. SİTESİ 4.YK.SANAYİ SOK.NO:30	**KASTAMONU**	TAŞKÖPRÜ
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**HASAN KALFA - KALFASAN AHŞAP**	KERESTECİLER SİT. 21.BLOK NO:15	**KASTAMONU**	TOSYA
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**HÜSEYİN SAK - SAKDOOR AHŞAP KAPI MOBİLYA SANAYİ**	6. YUKARI SANAYİ SOK. NO:8	**KASTAMONU**	TOSYA
Makine ve Aksamları	**KADRİYE ESEROĞLU**	BELEDİYE MODERN ÇARŞI NO:C/3	**KASTAMONU**	TOSYA
İklimlendirme Sanayii	**KARTAŞ KONTRPLAK SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	KASTAMONU YOLU 1. KM	**KASTAMONU**	ARAÇ
Madencilik Ürünleri	**KASMER MERMER SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	MERKEZ MAH.YİBO SOK. NO:25/2	**KASTAMONU**	SEYDİLER
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**MAYSAN YAPI MALZ.INŞ.TAAHHÜT DAY.TÜK.MAL.VE OTO SAN.T.LTD.Ş**	KUNDURACILAR ÇARŞISI HÜKÜMET KARŞISI SOK.NO:14	**KASTAMONU**	TOSYA
Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**MEHMET EKŞİ**	NİYET SOK. NO:4	**KASTAMONU**	TOSYA
Yaş Meyve ve Sebze Meyve Sebze Mamulleri	**MEHMET GENÇEROĞLU**	TOPÇUOĞLU MAH.YENİ HAL NO:21	**KASTAMONU**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri	**MEHMET KÖLE**	BELEDİYE İŞHANI K:2-3	**KASTAMONU**	DADAY

EK-2 (Kastamonu'daki İhracatçı Firmalar)

Madencilik Ürünleri Makine ve Aksamları Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**METIN EKŞI - EKŞIOĞLU ORMAN ÜRÜNL. SAN.**	HARSAT MAH. MARANGOZLAR SAN. SIT. 10.YUKARI SAN. SK. NO:10	**KASTAMONU**	TOSYA
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**MIZIKÇI TEKSTİL VE İNŞAAT SAN.TİC.LTD.ŞTİ.**	KUZEYKENT MH.KAZIM KARABEKİR CD.PTT KARŞISI	**KASTAMONU**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	**MODEA TEKS.ÜRÜN.İHR.SAN.VE TİC LTD.ŞTİ.**	MERKEZ MAH.BELEDİYE İŞ HANI K:3	**KASTAMONU**	DADAY
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**MOLAŞ ENTEGRE AĞAÇ ÜRN.SAN.VE A.Ş.**	TOSYA İSTANBUL KARAYOLU 10.KM SULUCU SAN.SİTESİ	**KASTAMONU**	TOSYA
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**MUSTAFA AŞKIN**	SULUCA KÖYÜ	**KASTAMONU**	TOSYA
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**MUSTAFA DEMİR**	MERKEZ MAH.ŞERİFEBACI CAD. NO.36/2 SEYİDLER	**KASTAMONU**	SEYDİLER
Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**MÜHENDİSLER ORMAN ÜRÜNLERİ MOBİLYA MİMARLIK İNŞAAT TAAHHÜT TEKSTİL SAN. VE TİC. A. Ş.**	SULUCA KÖYÜ AKÇAKAVAK MEVKİİ NO:63	**KASTAMONU**	TOSYA
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**NALBANTOĞLU ORMAN ÜRÜNLERİ SAN.TİC.LTD.ŞTİ.**	İBNİ SELİM MH.NAMAZGAH CD.NO:21	**KASTAMONU**	TOSYA
Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**NAMSA YAPI MALZEMELERI SAN. VE TIC. LTD. ŞTI.**	HARSAT MAH. MARANGOZLAR SAN. SIT. RIHTIMBOYU CD. NO:222	**KASTAMONU**	TOSYA
Yaş Meyve ve Sebze Meyve Sebze Mamulleri	**ÖZEL DOĞA ÜRÜNLERI DIŞ TICARET LTD. ŞTI.**	MERKEZ MAH. KALE CADDESI NO:33 D:2	**KASTAMONU**	AĞLI
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**SACİTTİN BÖREKÇİ**	HARSAT MH.MARANGOZLAR SAN.SİT. 7.YUKARI SAN.SK.NO:3	**KASTAMONU**	TOSYA
Demir ve Demir Dışı Metaller Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Otomotiv Endüstrisi	**SDF DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ**	İBNİSALİM MAH.HÜKÜMET CAD.NO:7	**KASTAMONU**	TOSYA
Demir ve Demir Dışı Metaller Otomotiv Endüstrisi Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**SEDEF AHŞAP ORMAN ÜRÜNLERİ TİC VE SAN.LTD.ŞTİ.**	HARSAT MAH.5.YUKARI MARANGOZLAR SAN.SİT.NO:10	**KASTAMONU**	TOSYA

EK-2 (Kastamonu'daki İhracatçı Firmalar)

Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Otomotiv Endüstrisi Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri				
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**TAŞKÖPRÜ TARIM HAYVAN ORMAN ÜRÜNLERİ TEKSTİL MADENCİLİK SAN.VE TİC.A.Ş.**	SANAYİ ÇIKIŞI BOYABAY YOLU 3. KM.	**KASTAMONU**	TAŞKÖPRÜ
Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Çelik	**TELFOCAB TELEKOMÜNİKASYON VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERI SAN. TİC. LTD.ŞTİ.**	TOPÇUOĞLU MAH. BELEDİYE CAD. EKMEKÇİLER İŞMERKEZİ NO:8/15 KAT:4	**KASTAMONU**	MERKEZ
Tekstil ve Hammaddeleri	**TİFTİKÇİOĞLU TEKSTİL SAN.TİC.LTD.ŞTİ.**	İSTANBUL KARAYOLU 5. KM. TOSYA	**KASTAMONU**	TOSYA
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**TKS TOSYA AGAÇ KAPLAMA TİC.A.Ş**	İSTANBUL YOLU ÜZERİ 9.KM	**KASTAMONU**	TOSYA
Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**TMS YAPI ELEMANLARI İMALATI SAN VE TİC.LTD.ŞTİ.**	KASTAMONU ORG.SAN.BÖLGESİ HALİFE KÖYÜ 7. CAD NO 7	**KASTAMONU**	MERKEZ
Demir ve Demir Dışı Metaller	**TOSYA KESKİN ÇELİK İNŞAAT VE TARIM ALETLERİ ISI SİSTEMLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	İBNİ SELİM MAH. HÜKÜMET CAD. NO:7	**KASTAMONU**	TOSYA
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**VETERİNER KARADENİZ ECZA DEPOSU SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.**	HONSALAR MAH. TOPÇUOĞLU SOK. ŞAHİNOĞLU AP. NO:47	**KASTAMONU**	MERKEZ
Tekstil ve Hammaddeleri	**YAŞAR BOYNER**	UZUNÇARŞI NO:20	**KASTAMONU**	TOSYA
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**YENİ MAYSAN ORMAN ÜRÜNLERİ GIDA İNŞAAT TAAHHÜT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	KARŞIYAKA MAH.İSTANBUL KARAYOLU 6.KM. NO:232/B	**KASTAMONU**	TOSYA
Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**YİĞİTER ORMAN ÜRÜN.İNŞ.PAZ.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.**	HARSAT MAH.8 YUKARI SAN.SOK. NO:7	**KASTAMONU**	TOSYA
Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**YİĞİTER AHŞAP ÜRÜNLERİ ŞAKİR YİĞİTER**	HARSAT MAH.8.YUK.SAN. SOK.NO:7	**KASTAMONU**	TOSYA
Makine ve Aksamları	**ZEHRA TOPSAKAL**	SARAÇLAR MH. BARAJ YOLU KİLLİK MEV.	**KASTAMONU**	MERKEZ
Çelik	**ZINTAS KASTAMONU ZINCIR SANAYI VE TICARET A.S.**	ANKARA YOLU 5.KM	**KASTAMONU**	MERKEZ

EK-2 (Kastamonu'daki İhracatçı Firmalar)

Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Otomotiv Endüstrisi	**BESKOM ELEKTRONİK TİC.LTD.ŞTİ.**	IZCI SOK. NO.15/5	**ANKARA**	ÇANKAYA
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Otomotiv Endüstrisi Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**BESMAK LABORATUVAR VE INS.TEST MAK.SAN.VE TIC.LTD.STI.**	SARAY MAH. AKSOY CAD.N:53	**ANKARA**	KAZAN
Madencilik Ürünleri	**EFEDAG MERMER MAD.NAKDENIZCILI K SAN.LTD.STI.**	ACMALAR MEVKII	**BURSA**	ORHANGAZİ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Makine ve Aksamları Mücevher Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Deri ve Deri Mamulleri Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri Halı	**GÜRMEN GİYİM SAN.VE TİC.A.Ş**	KERESTECİLER SİT.G/46 KIZILCIK SK.NO:23	**İSTANBUL**	GÜNGÖREN

EK-3 (Sinop'taki İhracatçı Firmalar)

SEKTOR	UNVAN	ADRES	IL	ILCE
Yaş Meyve ve Sebze Demir ve Demir Dışı Metaller Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Halı	**A-TEK DOĞAL ÜRÜN.GIDA TEKSTİL İMALAT İHR.VE İTH.LTD.ŞTİ.**	ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	**SINOP**	MERKEZ
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**ATEŞLER ORM.ÜRN.NAKLIYAT SAN. VE TIC.LTD.ŞTI.**	CEVIZLI MAH.YENI SANAYI NO:61	**SINOP**	AYANCIK
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Deri ve Deri Mamulleri Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**AYANCIK İNTEKS TEKS.SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	YALI MH.HASTANE SK.NO:1-1/15	**SINOP**	AYANCIK
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Meyve Sebze Mamulleri Zeytin ve Zeytinyağı	**B.C.B. GIDA TÜKETİM MAD. TIBBİ GEREÇLER TEMİZLİK VE YEMEK HİZMETLERİ TURİZM LTD.ŞTİ.**	BOSTANCILI KÖYÜ KÖYİÇİ MEVKİİ NO:3	**SINOP**	MERKEZ
Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Otomotiv Endüstrisi	**BARBAROS MOTOR MAK.SAN.İÇ VE DIŞ TİC.LTD.ŞTİ.**	MEYDANKAPI MAH.KADEMCİ SOK. NO:1	**SINOP**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	**BUENOTEKS TEKSTİL SANAYİ VE TİC.LTD.ŞTİ.**	MELİKŞAH KÖYÜ SOFTAOĞLU MAH.NO:117A	**SINOP**	MERKEZ
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Diğer Sanayi Ürünleri	**DOĞAN ÜLGEN**	TERSANE CADDESİ NO:12	**SINOP**	MERKEZ
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**ERC BİTKİSEL KOZMETİK LABORATUARLARI TİC. LTD. ŞTİ.**	CEVİZLİ MAH. FULYA SOK. NO:26/5	**SINOP**	AYANCIK
Yaş Meyve ve Sebze	**FATİH ÖZTÜRK**	CAMİKEBİR M.TÜTÜNCÜ S. KÖKDEMİRLER İŞHANI KAT:1/102	**SINOP**	MERKEZ
Diğer Sanayi Ürünleri	**FERHAT YORKUN**	ÇARŞI MAH. HURMADİBİ CAD. NO:30/4	**SINOP**	GERZE
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii	**GÜVEN CAM MOBİLYA TASARIM İNŞ. ORM. ÜRN. GÜV. ELK. EV ALETL. İÇ VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.**	CAMİKEBİR MH. BAHADIR SK. NO:19	**SINOP**	MERKEZ
Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**KAYA-PEN PLASTİK SANAYİ VE TİC LTD.ŞTİ.**	ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ DEMİRCİ KÖYÜ	**SINOP**	MERKEZ

EK-3 (Sinop'taki İhracatçı Firmalar)

İklimlendirme Sanayii				
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Madencilik Ürünleri Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik İklimlendirme Sanayii Otomotiv Endüstrisi	**KUZEY KARADENİZ GIDA VE SU ÜRÜNLERİ NAKLİYAT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.**	GÜZELCEÇAY MEVKİ	**SINOP**	DİKMEN
Madencilik Ürünleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**LİDER BTB CAM MOZAİK SAN. LTD. ŞTİ.**	ILICA KÖYÜ HENDEKKÖPRÜ MEVKİİ	**SINOP**	BOYABAT
Makine ve Aksamları	**MEGAPEN PLASTİK DOĞRAMA SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.**	ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ NO:117/2	**SINOP**	MERKEZ
Makine ve Aksamları Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**MEHMET ALİ İMAMOĞLU**	HÜKÜMET CD.NO:20	**SINOP**	BOYABAT
Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Diğer Sanayi Ürünleri	**MİNA ELEKTRİK İNŞAAT MAK.GIDA REKL.ORG.TEM.TURZ.İTH.İHR.TİC.VE SAN.LTD.ŞTİ.**	MEYDANKAPI MAH. ERGÜL SK. NO: 5/A	**SINOP**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Madencilik Ürünleri Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Otomotiv Endüstrisi	**NECDET ALTUN**	GÜZELKENT BELDESİ KEŞ MAH. STADYUM CAD. 1/21 HELALDİ BUCAĞI	**SINOP**	TÜRKELİ
Elektrik Elektronik ve Hizmet Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**NEJDET ÇELİK**	GELINCIK MAH.STAD YOLU 30	**SINOP**	MERKEZ
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**NUR KIMYA SAN.VE TIC.LTD.STI.**	YAYKIL KÖYÜ ÇAKIROĞLU MAH.	**SINOP**	GERZE

Makine ve Aksamları Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**OSMANLI BTB CAM MOZAİK TEKS.VE MAK.SAN.VE İÇ VE DIŞ TİC.L.Ş.**	OSMAN KÖYÜ MEVKİ	**SINOP**	BOYABAT
Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii	**ÖZÇETİN OTOMOTİV TİC. VE İLETİŞİM SAN. LTD. ŞTİ.**	MEYDANKAPI MAH. SAKARYA CAD. NO:14	**SINOP**	MERKEZ
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri Deri ve Deri Mamulleri Otomotiv Endüstrisi Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri Halı Diğer Sanayi Ürünleri	**ÖZGÜNAY ORMAN ÜR.TEKS.YAPI MALZ.PLAS.SAN.VE TİC.A.Ş.**	ADNAN MENDERES BULV.NO:107/2	**SINOP**	BOYABAT
Yaş Meyve ve Sebze Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**RIFAT TURGUT**	ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	**SINOP**	MERKEZ
Yaş Meyve ve Sebze	**RIFAT TURGUT İTH.İHR.İM.TAŞ.GIDA SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.**	DEMİRCİ KÖYÜ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	**SINOP**	GERZE
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**ROTA DENİZCİLİK TUR. VE DIŞ TİC. A. Ş.**	MEYDANKAPI MAH. DENİZCİLER YOLU KAPANYERİ SOKAK NO:1	**SINOP**	MERKEZ
Demir ve Demir Dışı Metaller Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**SERDAR ÖZCAN**	ADA MAH.YENİCE SOK. NO:3 KAPI NO:2	**SINOP**	MERKEZ
Demir ve Demir Dışı Metaller Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**SİNOP ÇELİK SAN MADENİ EŞYA VE MOB.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.**	CAMİKEBİR MH.BÜYÜK CAMİ YOKUŞU NO:6/B	**SINOP**	MERKEZ
Makine ve Aksamları Elektrik Elektronik ve Hizmet Demir ve Demir Dışı Metaller Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik İklimlendirme Sanayii	**SİNOTEC MÜHENDİSLİKVE MAKİNE SANAYİİ A.Ş.**	SİNOP KARAYOLU ÜZERİ 5.KM.YAYKIL KÖYÜ/ GERZE/SİNOP GERZE/SİNOP	**SINOP**	GERZE

EK-3 (Sinop'taki İhracatçı Firmalar)

Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik İklimlendirme Sanayii	**SÜLEYMAN MUTLU**	CAMİKEBİR MH.ADNAN MENDERES BULV. NO:33	**SINOP**	BOYABAT
Hazırgiyim ve Konfeksiyon Tekstil ve Hammaddeleri Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**ÜSTÜNAY TEKSTİL TURİZM GIDA İNŞAAT HAYVANCILIK SANAYİ İÇ VE DIŞ TİCARET LTD.ŞTİ.**	AŞAĞI ERKEN GÜNEZ CAD. NO:5 CAMİİ ALTI	**SINOP**	AYANCIK
Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**VIZYON PLS.ITH.IHR.SAN.TIC.A.S**	ORDU KÖYÜ TOPÇULAR MEVKİİ SAN MAH NO 48	**SINOP**	MERKEZ
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**YAYLAOĞLU TOPRAK SAN. LTD.ŞTİ.**	KARACAÖREN KÖYÜ MEVKİİ	**SINOP**	BOYABAT
Makine ve Aksamları Demir ve Demir Dışı Metaller İklimlendirme Sanayii	**ZEYNEP ELİÇE SAKA**	YENİ MAH.DR.AHMET ÖRS CAD. NO:28/2	**SINOP**	MERKEZ
Yaş Meyve ve Sebze	**BAŞOĞLU İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.**	**GÜVENEVLER MAH.DUMLUPINAR CAD. DOĞAN-YILDIZ İŞMR.NO:16 C BLOK K4/15**	**MERSIN**	YENİŞEHİR
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri İklimlendirme Sanayii	**SADIKLAR SOĞUK HAVA TESİSLERİ VE SU ÜRÜNLERİ SAN.TİC.LTD.ŞTİ.**	**PAZARKAPI MAH. NO:113 TİCARET VE SAN. ODASI BİNASI BİTİŞİĞİ**	**TRABZON**	MERKEZ
Makine ve Aksamları Demir ve Demir Dışı Metaller Kimyevi Maddeler ve Mamulleri Çelik Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri İklimlendirme Sanayii	**SARAÇ END.ÜRÜN.YAPI.KIM.PAZ.İTH.İHR.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.**	**İKİTELLİ ORG.SAN.BÖLGESİ İPKAS SAN.SİTESİ A6 BLOK NO.8**	**İSTANBUL**	BAŞAKŞEHİR
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**SCHIEDER AYANCIK MOB.SAN.VE TI C.LTD.ŞTI.**	**ISTANBUL YOLU 4.KM.**	**İSTANBUL**	ÇATALCA
Demir ve Demir Dışı Metaller Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**TACIROĞLU ORMAN ÜRÜNLERI TIC. VE SAN.A.Ş.**	**DENIZKÖŞKLER MAH .HACIŞERIF DURAĞI NO.39**	**İSTANBUL**	AVCILAR